

Občiansky hlas vo verejnej politike 1995-2005: jeho prínosy a možnosti ďalšieho rozvoja
projekt Nadácie Ekopolis, IVO a SGI podporila Trust for Civil Society in Central and Eastern Europe

**Financovanie mimovládnych organizácií
z verejných zdrojov
Slovenskej republiky a Európskej únie**

(november 2005)

Autori:

Martina Kubánová, SGI – Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť (časti 1 a 2)

Martin Orth, Úrad vlády SR (časť 3)

Miloslava Molnárová, nezávislá konzultantka (časť 3)

Kornélia Čajková, Úrad vlády SR (časť 3)

Úvod

Neziskový sektor pôsobí na prvý pohľad ako izolovaný od sektora verejného, nie je tomu však celkom tak. Medzi oboma sektormi existujú mnohé väzby – financovanie je jednou z nich. Výrazný pokles zdrojov zo zahraničia v dôsledku ich presunu do krajín s menej rozvinutou občianskou spoločnosťou spôsobuje, že mnohé slovenské mimovládne organizácie sú nútené znižovať svoje prevádzkové náklady a zameriavajú sa viac na potenciálnych domácich donorov, zdroje EÚ, prípadne testujú možnosť čiastočného samofinancovania. Tento proces nás viedol ku skúmaniu podmienok, za akých prebieha financovanie mimovládnych neziskových organizácií z verejných zdrojov na Slovensku.

Štát môže podporovať neziskový sektor priamou a nepriamou formou. V prípade priamej podpory ide najmä o poskytovanie dotácií a grantov, výkon prác na základe kontraktov a zmlúv a prerozdeľovanie príjmov z lotérií, verejných zbierok a ďalších podobných hier. Na druhej strane nepriama forma podpory štátu zahŕňa najmä oslobodenie od daní a ciel, mechanizmus 2% z dane z príjmov a v minulosti tiež odpočet daru zo základu dane. Za zmienku stojí aj využívanie mimovládnych neziskových organizácií (MNO) ako zdroja kvalifikovaných zamestnancov pre štátne inštitúcie, ako aj ich priame kontrahovanie alebo kontrahovanie ich zamestnancov viacerými štátnymi inštitúciami. Osobitne sme sa venovali pomoci z verejných zdrojov Európskej únie, ktoré štát spolufinancuje a podieľa sa aj na ich formovaní a realizácii.

1. Priama forma podpory mimovládnych neziskových organizácií štátom

Verejný sektor poskytuje mimovládnym neziskovým organizáciám (MNO) priamo rôzne druhy dotácií. Ako uvádzajú Dluhá a Kouřil vo svojom výskume za obdobie 1998 - 2002, pridelovanie dotácií vopred určeným „tradičným“ organizáciám v tomto období prevládalo nad pridelovaním na základe predloženia projektov v pomere 65:35. Okrem nízkej miery súťaže označili za hlavné problémy poskytovania dotácií štátnymi orgánmi aj nedostatočné zverejňovanie jasných kritérií pridelovania dotácií, neexistenciu hodnotenia projektov realizovaných z dotácií a ich dopadov, nedostupnosť záverečných správ projektov.

V súčasnosti nastalo zlepšenie v oblasti zverejňovania kritérií a pravidiel celého procesu. Podľa rozpočtových pravidiel verejnej správy¹ dotácie poskytuje správca kapitoly vo svojej vecnej pôsobnosti spravidla na základe žiadosti, pričom sa riadi vlastným všeobecno-záväzným právnym predpisom². Zvýšila sa aj miera súťaže v rozdeľovaní štátnych dotácií: tradičným organizáciám, či ich úzko vymedzenému okruhu bolo v r.

¹ Zákon č. 523/2004 Z.z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy, §8, odsek 2.

² Okrem toho, už novela zákona o rozpočtových pravidlách z roka 2003 zaviedla povinnosť upraviť poskytovanie dotácií v pôsobnosti správcu rozpočtovej kapitoly konkrétnym všeobecno-záväzným právnym predpisom po dohode s MF SR (Zákon č. 442/2003 Z.z., novelizujúci zákon č. 303/1995 Z.z. o rozpočtových pravidlách), v platnosti sú tiež Záväzné podmienky poskytovania dotácií občianskym združeniam, nadáciami a záujmovým združeniam právnických osôb zo štátneho rozpočtu SR prostredníctvom ústredných orgánov č. 43/115/1996, vydané MF SR.

2004 poskytnuté len asi 6,3% zdrojov³, ďalej len asi 18% zdrojov rozdelili inštitúcie, ktore nemajú priamo na internete zverejnené konkrétne kritériá rozhodovania⁴. Problémy však pretrvávajú v oblasti hodnotenia dopadov realizovaných projektov a v nedostupnosti ich záverečných správ.

Treba dodať, že štátne dotácie nie sú samozrejme poskytované výlučne MNO - v rovnocennej skupine príjemcov dotácií od štátnych inštitúcií sa často nachádzajú aj fyzické osoby, obce, samosprávne kraje, registrované cirkvi a náboženské spoločnosti, krajanské organizácie, vysoké školy, príspevkové organizácie, ako aj živnostníci a nefinančné podniky. Dôvod poskytovania dotácií, ako uvádzajú ministerstvá vo svojich predpisoch, je najmä podpora konkrétnych cieľov štátnej politiky v danej oblasti. Dá sa predpokladať, že iné subjekty ako štátne orgány môžu tieto ciele dosiahnuť efektívnejšie vďaka lepšiemu regionálnemu pokrytiu a prístupu k cieľovým skupinám, či špecializácii na požadovaný typ práce.

1.1 Druhy priamych verejných zdrojov pre MNO

Základný prehľad o priamej štátnej podpore pre MNO poskytuje účtovná položka 64201 (resp. 642001 od roku 2004), zahŕňajúca bežné transfery pre občianske združenia, nadácie a podobné organizácie (tabuľka I.1). Vzhľadom na relatívne voľný výklad pojmu „podobné organizácie“ však tieto zdroje dostávajú aj iní prijímatelia: napr. iné inštitúcie verejného sektora, jednotlivci, obce, registrované náboženské spoločnosti, stavovské organizácie, v niektorých rokoch sú tu zahrnuté i zdroje Phare projektov (napr. pri MVRR SR). Najväčšími donormi sú ministerstvá školstva a kultúry, donormi strednej veľkosti sú ministerstvá vnútra, práce, sociálnych vecí a rodiny, pôdohospodárstva, životného prostredia a úrad vlády. Objem týchto transferov poskytovaných rozpočtovými kapitolami ovplyvňuje volebný cyklus: suma vo volebných rokoch 1998 a 2002 je výrazne⁵ vyššia ako v bežných rokoch.

Okrem dotácií zo štátneho rozpočtu (položka 642001) môžu štátne inštitúcie priamo podporovať MNO (a tiež iné inštitúcie) aj prostredníctvom **dotácií z výťažku lotérií alebo iných podobných hier**. Ministerstvo financií uvádza, že za obdobie 1998-2004 poskytlo na takéto dotácie v súčinnosti s rezortnými ministerstvami sumu 5,97 mld. Sk. Za rovnaké obdobie dosiahla rozpočtová položka 642001 sumu 7,85 mld. Sk. Príjmy z výťažku, ktoré plynú do štátneho rozpočtu, možno pritom použiť iba na financovanie školstva, na podporu mládeže, na telovýchovné, športové, zdravotnícke, sociálne, kultúrne a environmentálne účely, pričom minimálne 50% sa poskytuje prostredníctvom Ministerstva školstva Slovenskej republiky na telovýchovné a športové účely⁶.

³ Ide o dotácie: ministerstva spravodlivosti, ministerstva zahraničných vecí, SAV, ministerstva vnútra a ministerstva obrany. Podrobnejšie pozri Priority dotačnej podpory MNO a jej cieľové skupiny v časti 1.2.

⁴ Pozri tabuľku I.2.

⁵ V roku 1998 je o 42% vyššia ako priemer rokov 1997 a 1999, v roku 2002 o 30% vyššia ako priemer 2001 a 2002. Nárast zdrojov v týchto rokoch smeroval najmä do všeobecnej pokladničnej správy.

⁶ § 4, ods. 8 zákona SNR č. 194/1990 Zb. o lotériách a iných podobných hrách v znení neskorších predpisov. Okrem toho, časť výťažku plynie aj obciam, ktoré majú rovnaké možnosti jeho použitia.

Tabuľka I.1: Bežné transfery občianskym združeniam, nadáciám a podobným organizáciám (v tis. Sk)

Rozpočtová kapitola	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	Spolu
Úrad vlády	8402	6725	6032	4228	2909	1716	3433	12794	17217	63456
Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií	28	0	0	0	0	69	0	0	10	107
Ministerstvo hospodárstva	6320	10178	188466	34693	5567	7810	5247	1959	1535	261775
Ministerstvo kultúry	134720	183432	160279	169436	129120	106502	108353	122157	146110	1260109
Ministerstvo obrany	0	0	0	0	6	862	400	399	500	2167
Ministerstvo pôdohospodárstva	23764	45381	14836	10980	11952	12000	10670	11955	47765	189303
Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny	44563	49731	47359	44501	49262	47962	43719	29089	49948	406134
Ministerstvo spravodlivosti	4715	4785	5185	5468	6373	6745	7370	7370	7747	55758
Ministerstvo školstva	359239	419295	468447	418288	424408	463800	688660	769360	863344	4874841
Ministerstvo vnútra	22969	25770	25680	52190	48600	52460	71286	61004	66253	426212
Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja	0	0	0	6500	151189	95823	44366	21071	0	318949
Ministerstvo zahraničných vecí	4416	4423	2336	1423	11997	1300	1207	1300	1300	29702
Ministerstvo zdravotníctva	19809	45000	2822	7738	8200	3622	4534	4796	3772	100293
Ministerstvo životného prostredia	1010	1156	1013	908	845	978	3467	3031	10025	22433
Slovenská akadémia vied	2240	1948	2451	2255	2287	2350	2266	2466	2366	20629
Krajské úrady	-	780	178	322	3958	36282	4733	2922	0	49175
Všeobecná pokladničná správa	181265	250915	452535	123174	81051	156039	352972	21655	3212	1622818
Úrad pre stratégiu rozvoja spoločnosti, vedy a techniky	16	13790	10382	0	0	0	0	0	0	24188
Štatistický úrad	0	0	0	0	2	0	0	0	0	2
Úrad jadrového dozoru	6	6	6	5	5	0	0	0	0	28
Správa štátnych hmotných rezerv	200	0	0	0	0	0	0	0	0	200
Spolu	813682	1063315	1388007	882109	937731	996320	1352683	1073328	1221104	9728279

Zdroj: Návrhy štátnych záverečných účtov za roky 1996 – 2004

MNO podporujú aj iné inštitúcie s väzbou na verejné financie. Ministerstvom životného prostredia je spravovaný Environmentálny fond⁷, ktorého ročný objem zdrojov v roku 2005 je 1,2 mld. Sk (v roku 2004 poskytol predchodca Environmentálneho fondu - Sekcia realizácie environmentálnych programov na MŽP SR 746 mil. Sk dotácií, z toho MNO 5,9 mil. Sk). Protidrogový fond je neštátny účelový fond⁸ a jeho významným zdrojom príjmov sú aj štátne dotácie, v rokoch 2002-2004 poskytol MNO, ako jednému z možných prijímateľov, dotácie v celkovom objeme 18,34 mil. Sk. Agentúra pre vedu a výskum, ktorá je súčasťou rozpočtovej kapitoly ministerstva školstva, prideliла počas svojej existencie z celkových 397 grantov 3 neziskovým organizáciám za 12,6 mil. Sk. Všetkých osem krajských miest poskytuje granty, o ktoré sa môžu uchádzať o.i. aj MNO. Niektoré predpisy samospráv o dotáciách obsahujú podrobný popis procesu vrátane kritérií rozhodovania⁹. Vyššie územné celky poskytli v roku 2004 dotácie občianskym

⁷ Zriadený zákonom 587/2004 Z.z.

⁸ Zriadený zákonom 381/1996 Z.z.

⁹ Pozri napr. VZN č. 2/2004 o poskytovaní dotácií z rozpočtu mesta Trenčín

združeniam a nadáciám 2,1 mil. Sk, neziskovým organizáciám poskytujúcim prevažne sociálne služby 636,6 mil. Sk.

Informácie vrcholných predstaviteľov štátnej správy¹⁰ u nás naznačujú ďalší spôsob prepojenia verejného a neziskového sektora: viaceré ministerstvá si najímajú na spoluprácu priamo konkrétnych expertov z MNO, pričom v niektorých prípadoch sú MNO aj bázou pre nábor zamestnancov do štátnej správy, okrem toho niektoré ministerstvá využívajú možnosť priamych zadaní pre MNO.

1.2 Grantové systémy ministerstiev

Z pohľadu financovania MNO sú najväčšími donormi spomedzi štátnych inštitúcií ministerstvá školstva (0,86 mld. Sk v 2004) a kultúry (0,15 mld. Sk v 2004). Ak berieme do úvahy celkový objem rozdeľovaných dotácií štátnymi inštitúciami, obraz sa mení: najpríklad najväčší objem transferov podnikateľom a nefinančným inštitúciám prechádza ministerstvom pôdohospodárstva (10,3 mld. Sk v 2004) a ministerstvom dopravy, pôšt a telekomunikácií (6,6 mld. Sk v 2004), najväčší objem transferov jednotlivcom a neziskovým inštitúciám prechádza kapitolou ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny (32,1 mld. Sk v 2004) v podobe rôznych sociálnych dávok a poistných platieb.

Z pohľadu tejto štúdie však ostáva kľúčové to, ako sa správajú najväčší štátni donori MNO, aké sú ich priority, na základe čoho sa rozhodujú a aké informácie o celom tomto procese poskytujú. Obraz o fungovaní grantových mechanizmov jednotlivých ministerstiev nám poskytli predovšetkým odpovede štátnych inštitúcií na „infozákonové“ žiadosti¹¹, prieskum internetových zdrojov, ako aj rozhovory s účastníkmi grantových mechanizmov z radov poskytovateľov i prijímateľov.

Predpisy upravujúce pridelovanie dotácií MNO a rozhodovací mechanizmus

Ako sme už uviedli, v súčasnosti legislatíva vyžaduje, aby správca rozpočtovej kapitoly poskytoval dotácie spravidla na základe žiadosti a riadil sa vlastným všeobecno-záväzným právnym predpisom. Väčšina oslovených inštitúcií preto prideluje dotácie MNO na základe podobnej schémy: existuje právny predpis upravujúci postup inštitúcie pri poskytovaní dotácií, o návrhoch rokuje komisia a na základe jej odporúčaní rozhoduje minister.

¹⁰ Ilustratívny prieskum medzi piatimi ľuďmi na pozíciách: minister, štátny tajomník, poradca člena vlády.

¹¹ Žiadosti na základe zákona č. 211/2000 Z.z. o slobodnom prístupe k informáciám: (1) Akými normami sa riadi poskytovanie finančných prostriedkov vašou inštitúciou občianskym združeniam, nadáciám a podobným organizáciám? (2) Aké sú súčasné priority a oblasti podpory občianskych združení, nadácií a podobných organizácií vašou inštitúciou? (3) Aké sú cieľové skupiny podpory občianskych združení, nadácií a podobných organizácií vašou inštitúciou? (4) Aké konkrétne organizácie, na aký účel a akou sumou podporila vaša inštitúcia v rámci položky 64201 (resp. od r. 2004 položky 642001) v období rokov 2002 až 2005? (5) Kto konkrétne a akým postupom rozhoduje o pridelovaní finančných prostriedkov vašou inštitúciou občianskym združeniam, nadáciám a podobným organizáciám? (6) Kontrolovala vaša inštitúcia v období rokov 2002 – 2005 použitie vami poskytnutých finančných prostriedkov občianskym združeniam, nadáciám a podobným organizáciám a výsledky projektov z nich realizovaných? Ak áno, s akým výsledkom?

Rozdiely však existujú v podrobnostiach dotačných predpisov, v miere autonómie komisií pri rozhodovaní a jeho transparentnosti, v rozsahu akceptovaných potenciálnych žiadateľov a tiež v tom, či sú prostriedky pridelované súťažne alebo smerujú k vopred, či tradične určeným inštitúciám. Rôzne sú i druhy výdavkov, na ktoré sa dotácie môžu použiť, ako aj požadované percento spolufinancovania. Dotačné systémy slovenských ministerstiev siahajú od minimalistických, ako napríklad pridelovanie každoročnej dotácie Združeniu sudcov Slovenska ministerstvom spravodlivosti, až po rozsiahlejšie systémy ministerstiev školstva, životného prostredia, či kultúry.

Najlepší výsledok za poskytnuté dotácie možno očakávať od projektov, ktoré vzišli z férovej súťaže a za dostatočne transparentných podmienok. Nie každé ministerstvo však takéto podmienky poskytuje. Snáď najvýraznejší pokrok zaznamenalo v období 2004-2005 ministerstvo kultúry¹² s podrobným predpisom regulujúcim dotácie a zverejňujúcim podrobnosti celého procesu, členov komisií, ich spôsob rozhodovania, prijaté žiadosti o dotácie a rozhodnutia o nich. Faktom však ostáva, že i napriek všeobecnému zlepšeniu verejného sektora, ktoré vyplýva z povinnosti zverejniť vlastný právny predpis regulujúci poskytovanie dotácií, sa nám často nepodarí bližšie nahliadnuť do samotného procesu rozhodovania o dotáciách. Stav v tejto oblasti bližšie popisuje tabuľka I.2.

Zvýšiť transparentnosť celého procesu pridelovania dotácií MNO by pomohlo najmä zverejnenie kritérií rozhodovania komisií, ich rokovacieho poriadku resp. štatútu, zverejnenie zoznamu všetkých žiadateľov a výšky pridelených zdrojov v prípade úspešných žiadateľov, ktoré zďaleka nie je bežnou praxou našich štátnych inštitúcií. Pozitívne je, ak sa medzi členmi komisií nachádzajú aj zástupcovia iných inštitúcií prípadne priamo MNO - táto prax sa postupne začína presadzovať (príkladmi sú MK SR, MŠ SR, Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov na ÚV SR, MPSVR SR a MŽP SR¹³). V prílohe č. 1 sa nachádza prehľad právnych predpisov upravujúcich poskytovanie dotácií pre MNO od štátnych inštitúcií a ich postupu rozhodovania o dotáciách.

¹² Problémom fungovania grantového systému ministerstva kultúry sa venujeme ďalej v texte. MK SR v čase písania tejto štúdie v októbri 2005 ešte pracuje na zmenách vlastného grantového systému.

¹³ Spomedzi týchto organizácií, na internete nezverejňuje členov komisie MPSVR SR, MŽP SR zverejňuje na internete zloženie a štatút komisie pre Zelené projekty, na internete však nie sú žiadne informácie o Rade environmentálnych projektov, ktorá v ďalšom slede posudzuje návrhy tejto komisie a predkladá ich ministrom na schválenie. Informácie však poskytli v rámci odpovedí na „infozákonové“ žiadosti.

Tabuľka I.2: Transparentosť dotačných systémov štátnych inštitúcií (len pre dotácie zo štátneho rozpočtu, vrátane prostriedkov z výťažku z lotérií a podobných hier, o ktoré sa môžu uchádzať aj MNO; stav v októbri 2005, resp. za obdobie 2004 – 2005)

	MP	MH	MZV	MS	MV	MZ	MO	ÚV ¹⁾	MPSVR	MF	MŠ ²⁾	MK	MŽP/ Envir. fond	SAV
existuje predpis	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x
predpis na internete	x	x	x	-	x	x	x	x	x	x	x	x	x	-
štatút komisie na internete	x	-	x	-	-	-	-	x GSZS - USV - PPVL	-	-	x ENV x ML - PT - Šport	x	čiasť. ⁴⁾	x
mená členov komisie na internete	-	-	- ³⁾	-	-	-	-	x GSZS - USV - PPVL	-	-	x ENV - PT - ML - Šport	x	čiasť. ⁴⁾	x
v komisii ľudia z iných inšt. / z MNO	x / -	?	- / -	-	?	?	- / -	x/- GSZS ? USV ? PPVL	x / x	?	x/x ENV x/x ML x/- PT ? Šport	x	x	- / -
kritériá rozhodovania na internete	-	x	x	-	-	x	-	x GSZS x USV - PPVL	-	-	x	x	x	-
zoznam potrebnej dokumentácie na internete	x	x	x	-	x	x	x	x GSZS x USV - PPVL	x	x	x	x	x	-
každý žiadateľ, suma a rozhodnutie na internete	x	x	x	-	čiasť. ⁵⁾	časť. ⁵⁾	-	x GSZS čiasť. ⁵⁾ USV - PPVL	čiasť. ⁵⁾	čiasť. ⁵⁾	x ML čiasť. ⁵⁾ Šport, a ENV - PT	x	x	-

- 1) V prípade Úradu vlády ide o nasledovné dotačné mechanizmy: GSZS= Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov, USV= Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, PPVL= Kancelária podpredsedu vlády SR.
- 2) V prípade MŠ SR ide len o výber niekoľkých grantových programov: Enviro = Enviroprojekt, Mládež = Podpora práce s deťmi a mládežou, Ped. tlač= Dotácie na vydávanie pedagogickej tlače, Šport= Projekty rozvoja telesnej kultúry, resp. Národný program rozvoja športu, ktoré tvoria asi 90% z celkových poskytnutých dotácií MNO ministerstvom.
- 3) Zverejnené sú len útvary MZV SR, v ktorých pracujú členovia komisie.
- 4) Žiadne informácie nie sú na internete k dispozícii o Rade environmentálnych projektov, ktorá predkladá návrh odporúčaných projektov ministrom na schválenie. Komisia MŽP SR pre súťaž malých projektov – Zelený projekt, ktorej posudzovanie projektov je len odporúčaním pre Radu environmentálnych projektov, má zverejnený menný zoznam, štatút a rokovací poriadok, sú v nej zástupcovia iných inštitúcií aj MNO.
- 5) Zverejnené sú zmluvy s úspešnými žiadateľmi.

Zdroj: odpovede štátnych inštitúcií na žiadosti o informácie, prieskum internetových zdrojov v 09-10/2005

Priority dotačnej podpory MNO a jej cieľové skupiny

V súčasnosti sa stretávame s tromi rôznymi prístupmi štátnych inštitúcií k definovaniu cieľových skupín a prioritných oblastí dotačnej podpory MNO:

- otvorený: napr. MK SR, MPSVR SR bez obmedzení umožňuje uchádzať sa o podporu v rámci grantového systému širokému okruhu žiadateľov a to, že sa podarí naplniť očakávané výstupy, zaručuje definovaním priorit a súťažným posudzovaním žiadostí o podporu projektov v relatívne transparentných podmienkach.
- čiastočne otvorený: napr. MŠ SR a MH SR, ktoré užšie obmedzujú okruh prijímateľov, prostriedky však poskytujú súťažne, pričom predpokladajú, že okrem kvalitne spracovaného projektu je istý typ uchádzačov (napr. OZ venujúce sa práci s deťmi alebo OZ na ochranu spotrebiteľa) dodatočnou zárukou naplnenia očakávaných cieľov podpory.
- uzavretý: napr. MS SR, pridelujúce prostriedky nesúťažne len ním určenej organizácii alebo aj SAV, pridelujúca zdroje súťažne, avšak len úzkemu okruhu konkrétne určených organizácií s väzbou na SAV, podobne MO SR a MV SR pridelujúce zdroje súťažne, avšak len relatívne úzko vymedzenému okruhu organizácií.

Je pozitívne, že medzi cieľmi v strategických dokumentoch príslušných štátnych inštitúcií a prioritnými oblasťami podpory často existuje jasná väzba. (V prílohe 2 uvádzame prehľad prioritných oblastí podpory a jej cieľových skupín podľa jednotlivých štátnych inštitúcií.) Definovanie priorit dotačnej podpory MNO štátne inštitúcie zväčša ponímajú ako vymenovanie niekoľkých typov aktivít alebo výstupov, ktoré podporia (semináre, publikácie, a pod.). Zriedkavejšie sú priority formulované ako podpora ľubovoľných činností vedúcich k dosiahnutiu istých výstupov alebo výsledkov:

napr. MP SR: opatrenia týkajúce sa ochrany zdravia zvierat , ÚV SR: vytváranie podmienok pre zvyšovanie zamestnanosti v rómskej komunite, MPSVR SR: prekonávanie sociálnych dôsledkov občanov so zdravotným postihnutím

a len výnimočne je podporovaná inovatívna činnosť alebo nezávislé analýzy:

napr. MPSVR SR: zavádzanie nových foriem sociálnych služieb, najmä terénnej práce, chráneného bývania, útulkov, krízových stredísk, denných stacionárov, MZV SR: vypracovanie nezávislých odborných analýz kľúčových otázok medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky SR.

Financovanie: sumy, účel, podporené organizácie

Spôsob financovania projektov a obmedzenia s tým spojené sú ďalším faktorom v realite formujúcim priority dotačnej podpory. Ide napríklad o rôzne obmedzenia na použitie dotačných prostriedkov: nemožnosť použiť ich niekde na výplatu miezd (resp. niekde len po súhlase MF SR a nie viac ako do výšky priemerného platu v danom rezorte) alebo na prevádzkové či kapitálové výdavky.

V niektorých prípadoch je určená konkrétna vecná položka, ktorá nebude preplatená, napr. jednorazové študijné pobyty alebo je limitovaná jej maximálna možná výška, napr. najviac 10% režijných nákladov. Táto prax je pozitívna, pretože jasne určuje priority

podpory a MNO s tým môžu rátať pri príprave návrhov. Štandardom je, že dotačné prostriedky nemožno použiť na úhradu záväzkov z predchádzajúcich rokov, na refundáciu výdavkov uhradených v predchádzajúcich rokoch, na splácanie úverov alebo pôžičiek a úrokov z nich.

Okrem uvedených požiadaviek štátne inštitúcie obvykle požadujú aj kofinancovanie projektov žiadateľov z iných zdrojov, pričom jeho percento sa pohybuje medzi 0 - 30%, najčastejšie však 5% alebo 10% požadovanej sumy. Zvyčajne je teda požadovaný podiel kofinancovania z pohľadu MNO realistický a zároveň motivačný. Z pohľadu štátnych inštitúcií zase zvyšuje predpoklad, že projekt už treťou stranou čiastočne podporený, bude prínosnejší ako projekt, ktorý má problém čiastočnú podporu získať.

Väčšina skúmaných štátnych inštitúcií zverejňuje, komu a na aký účel dotácie prideliť, niekde aj s úplným zoznamom všetkých žiadateľov. Dokonca napr. MŠ SR za dotácie pre OZ detí a mládeže zverejňuje aj ich bodové hodnotenie komisiou a dôvod vyradenia neúspešných žiadateľov - táto prax je však skôr výnimkou.

Skúmané štátne inštitúcie¹⁴ nám poskytli údaje o 3,2 mld. Sk pridelených MNO v období 2002-04 z dotačných zdrojov ako aj z prostriedkov z výťažku z lotérií a iných podobných hier¹⁵. WAP organizácie mali na tejto sume podiel 3.2% (103.18 mil. Sk).

Inštitúcie, ktoré z dôvodu uzavretosti vlastného dotačného systému alebo veľmi úzkeho vymedzenia dotačných priorít a cieľových skupín nepodporili v období 2002 – 2004 žiadnu WAP organizáciu, sú ministerstvo spravodlivosti, ministerstvo vnútra a SAV. Naopak, významný podiel na dotačnom koláči 2002 – 2004 majú WAP organizácie v systémoch podpory MPSVR SR, MO SR, MZV SR a ÚV SR. Percentuálne malý podiel (nie však v absolútnych číslach) majú WAP organizácie vo veľkých grantových systémoch ministerstva školstva, kultúry a životného prostredia.

¹⁴ Ide o úrad vlády a nasledujúce ministerstvá: hospodárstva, kultúry, životného prostredia, školstva, práce, sociálnych vecí a rodiny, zdravotníctva, pôdohospodárstva, výstavby a regionálneho rozvoja, vnútra, obrany, spravodlivosti, SAV.

¹⁵ Tento údaj sa líši od celkových výdavkov jednotlivých štátnych inštitúcií v rámci položky 642001: zahŕňa napr. aj zdroje poskytnuté z výťažku z lotérií a iných podobných hier, a nezahŕňa prostriedky poskytnuté v rámci tejto položky napríklad samosprávam, fyzickým osobám ap.

Tabuľka I.3: Prehľad poskytnutých dotácií MNO vybranými štátnymi inštitúciami a podiel WAP organizácií na nich v období 2002-2004

Inšt.	Rok	Poskytnuté dotácie	- z toho % WAP	Traja najväčší prijímatelia dotácií spomedzi WAP organizácií		
MPSVR	2004	68 159 012	16.4%	4.15 mil. Sk Únia nevidiacich a slabozrakých Slov.	2.971 mil. Sk Združenie na pomoc ľuďom s MP	0.5 mil. Sk Odysseus ako aj Návrat
	2003	62 609 839	19.7%	6.155 mil. Sk Únia nevidiacich a slabozrakých Slov.	2.937 mil. Sk Združenie na pomoc ľuďom s MP	1 mil. Sk Odysseus ako aj Nadácia Krajina harmónie
	2002	65 048 523	20.6%	5.05 mil. Sk Únia nevidiacich a slabozrakých Slov.	3.602 mil. Sk Združenie na pomoc ľuďom s mentálnym postihnutím	2.66 mil. Sk Únia žien Slovenska
MK	2004	138 146 136	3.9%	1.958 mil. Sk Fórum inštitút	1.48 mil. Sk Združenie Jekhetane - Spolu	0.527 mil. Sk Klub rómskych žien (vrátane pobočiek)
	2003	42 977 322	3.5%	0.755 mil. Sk Fórum inštitút	0.344 mil. Sk Effeta	0.1632 mil. Sk Klub rómskych žien (vrátane pobočiek)
	2002	43 990 200	3.8%	0.85 Fórum inštitút	0.2719 Klub rómskych žien na Slovensku (vrátane pobočiek)	0.27 mil. Sk Effeta
UV	2004	23 443 300	20.8%	1.64 mil. Sk Fórum inštitút	1.3 mil. Sk Jekhetane - Spolu	0.6 mil. Sk NOS - OSF ako aj S.P.A.C.E.
	2003	17 898 810	33.1%	1.99 mil. Sk Jekhetane - Spolu	1.6 mil. Sk ETP Slovensko	0.732 mil. Sk RPA
	2002	13 139 870	22.3%	1.27 mil. Sk ETP-Slovensko	1.064 mil. Sk Jekhetane-Spolu	0.44 mil. Sk Nadácia Milana Šimečku
MO	2004	500 000	8.1%	Slovenský zväz protifašistických bojovníkov		
	2003	400 000	11.3%	Slovenský zväz protifašistických bojovníkov		
	2002	400 000	7.5%	Slovenský zväz protifašistických bojovníkov		
MŽP	2004	6 636 150	9.5%	0.3 mil. Sk ZO SZOPK Orchidea	0.053 mil. SK Brečtan	0.05 mil. SK Tatry
	2003	9 700 500	8.9%	0.5 mil. Sk ZO SZOPK Orchidea	0.05 mil. SK Tatry	0.05 mil. SK VYDRA
	2002	14 706 400	3.5%	0.1 mil. SK OV SZOPK Čadca	0.04 mil. SK Bratislavské regionálne združenie	0.04 mil. SK SZOPK Sitno
MP	2004	82 602 667	0.5%	0.3 mil. Sk Vidiecky parlament	0.1 mil. SK VYDRA	
	2003	11 553 200	0.0%			
	2002	10 518 490	0.0%			
MŠ	2004	861 471 009	0.8%	4,726 mil. Sk Rada mládeže	1 mil. Sk 1. SNSC	0,2 mil. SK REC pre krajiny ...
	2003	769 531 000	0.9%	4,3 mil. Sk Rada mládeže	0.8 mil. Sk 1. SNSC	0.36 mil. Sk RM Žilina
	2002	682 384 269	0.9%	4,716 mil. Sk Rada mládeže	0.22 mil. Sk RM Košice	0.22 mil. Sk RM Trnava
MZ	2004	16 500 000	0.0%			
	2003	9 000 400	3.6%	0.15 mil. Sk MYMAMY	0.1 mil. Sk Združenie na pomoc ľuďom s MP	0.072 mil. Sk Nádej detíom
	2002	6 850 212	0.0%			
MF	2004	5 387 000	0.0%			
	2003	5 823 100	5.3%	0.15 mil. Sk IVO	0.1 mil. Sk A-projekt	
	2002	3 055 000	4.9%	0.1 mil. Sk Únia nevidiacich a slabozrakých Slov.	0.05 mil. Sk Združenie na pomoc ľuďom s MP	
MV	2004	61 103 000	11.4%	Slovenský zväz protifašistických bojovníkov		
	2003	60 462 000	11.2%	Slovenský zväz protifašistických bojovníkov		

	2002	71 286 000	9.0%	Slovenský zväz protifašistických bojovníkov		
MZV	2004	2 793 000	0.0%			
	2003	2 892 000	0.0%			
	2002	2 943 000	0.0%			
MH	2004	1 534 625	0.0%			
	2003	1 787 407	0.0%			
	2002	2 447 250	35.9%	0.879 mil. Sk Združenie slovens. spotrebiteľov		
SAV	2004	2 366 000	0.0%			
	2003	2 466 000	0.0%			
	2002	2 266 000	0.0%			
MS	2004	170 000	0.0%			
	2003	170 000	0.0%			
	2002	170 000	0.0%			
SPOLU		3 199 288 692	3.2%			

Zdroj: odpovede štátnych inštitúcií na žiadosti o informácie, prieskum internetových zdrojov v 09-10/2005

Zo zoznamu 141 WAP organizácií, ktorým sa venuje tento výskum, sme pri 55 nezistili používanie žiadnych verejných zdrojov. Ide pritom o rôznorodé organizácie, snáď s výnimkou WAP organizácií venujúcim sa sociálnym otázkam a problémom rómskych komunit, ktoré takmer bez výnimky pracujú aj s domácimi verejnými zdrojmi. Z odpovedí trinástich WAP bez verejných zdrojov možno usudzovať, že sa tak deje z viacerých rôznych dôvodov. Využitie verejných zdrojov často odmietajú organizácie so silnou kontrolnou aktivitou zameranou na politické strany alebo štátne inštitúcie.

Ako hovorí Zuzana Wienk z Aliancie Fair-Play, „štátne zdroje považujeme za príliš rizikové z hľadiska možného konfliktu záujmov, rizika ovplyvnenia činnosti organizácie. (...) náš postoj k štátnym zdrojom je nasledovný: ich použitie by malo byť výnimočné, schválené valným zhromaždením a nemali by financovať programy, ktoré majú za cieľ monitorovať verejnú správu alebo jej aspekty.“ Podobne Ingrid Králová z Amnesty International Slovensko uvádza: „AI neprijíma kvôli zachovaniu svojej objektívnosti a nezávislosti peniaze od vlád. Jedinou výnimkou je ľudskoprávne vzdelávanie, ktoré je povinnosťou každej vlády, takže AI jej pri tom pomáha.“

Na druhej strane Juraj Smatana z Klubu Strážov hovorí: „v činnosti nášho združenia prevažujú "kontroverzné" projekty z oblasti obhajoby verejných záujmov, účasti verejnosti v rozhodovacích procesoch, protikorupčných aktivít. Na takúto činnosť sa nám nepodarilo nájsť žiadny grantový program financovaný Slovenskou republikou. Prípadný "konflikt záujmov" nebol dôvodom - je predsa bežné, že si firmy objednávajú externú a čo najviac nezávislú organizáciu, aby im napr. urobila bezpečnostný audit. A nikto sa nepozastavuje nad tým, že takúto organizáciu si firma platí za to, že upozorňuje na problémy a chyby v systéme. Vyžaduje si to však najmä od zadávateľa značnú inštitucionálnu i osobnostnú zrelosť - tunajšie pomery sa k takémuto ideálu blížia len veľmi pomaly.“

V 13-člennej vzorke však prevažujú dôvody ako očakávaná byrokracia a fakt, že neexistujú (alebo WAP o žiadnych nevedia) verejné dotácie, zamerané na takýto typ aktivít. Viaceré WAP organizácie sa o získanie verejných dotácií snažia, alebo neúspešne

snažili, viackrát však boli označení ako „nezaraditeľní“ do existujúcich programov podpory. Roland Wagner z občianskeho združenia Pro Natal vysvetľuje: „nevyužívali sme verejné zdroje očakávajúc veľkú byrokráciu, netransparentné rozhodovanie, a pretože nie sú dotačné programy zamerané na naše aktivity. Dodávam, že sme sa o to pokúsili, avšak boli sme „nezaraditeľní“ – zdravotníctvo nás posielalo na sociálne veci a tí na zdravotníctvo. Klincom snaženia bol návrh, aby sme skúsili ministerstvo školstva, lebo robíme aj „vzdelávanie“ v oblasti sexuálnej výchovy a rodičovstva.“

Kontrola a spätná väzba

V zásade všetky štátne inštitúcie v menšej či väčšej miere, nepravidelne alebo systematicky, kontrolujú účel a hospodárnosť použitia finančných prostriedkov poskytnutých MNO vo forme dotácií. V prípade zistenia nedostatkov, ktoré nie sú len formálne, sú MNO povinné vrátiť neúčelne alebo nehospodárne použité financie. Okrem toho, viaceré ministerstvá neumožňujú MNO, ktoré porušia zmluvné pravidlá, žiadať v niekoľkých nasledujúcich rokoch o štátnu dotáciu (napr. MH SR, MZ SR, MO SR, MŠ SR) alebo ju krátiť (dotácie MŠ SR na šport, ak žiadateľ poskytne nepravdivé informácie pri žiadosti).

Nie všetky ministerstvá poskytli podrobnú informáciu o tom, čo zistili nimi realizované kontroly použitia dotačných prostriedkov mimovládnyimi organizáciami. Spomedzi mimovládnych organizácií majú pravdepodobne najvýznamnejšie problémy s finančnou disciplínou (súdiac podľa objemu vyrubených sankcií) viaceré športové zväzy, ktoré aj patria medzi najväčších prijímateľov dotácií spomedzi MNO. Tento stav ilustruje nasledujúci prehľad z médií.

Ministerstvo financií SR vyrubilo Slovenskému združeniu telesnej kultúry (SZTK)¹⁶ v roku 2003 pokutu 133 mil. Sk za nesprávne nakladanie s verejnými prostriedkami poskytnutými na Svetovú zimnú univerziádu 1999. Pôvodne, teda pred udelením úľavy, pritom štát vymáhal sumu vrátane penále prevyšujúcu 800 mil. Sk, predovšetkým za porušenia zákona o verejnom obstarávaní a nesprávne výplaty zálohových platieb dodávateľom. V nasledujúcich dvoch rokoch pritom SZTK stratilo nárok na štátne dotácie. Po exekúcii splatilo SZTK v roku 2005 vyrubenú pokutu, počas nej však stratilo jediné dve všešportové tréningové centrá slúžiace slovenskej reprezentácii: Areál snov pri Štrbskom plese (vrátane hotela FIS) a bojnícke Športcentrum. Prišlo aj o väčšinový balík akcií firmy Športka a o podiel v akciovej spoločnosti 1. tatranská. SZTK je najväčším slovenským telovýchovným spolkom a združuje Konfederáciu športových zväzov, Asociáciu športu pre všetkých, Asociáciu telovýchovných jednôt a klubov a Slovenský futbalový zväz. V čase písania tejto štúdie sa rokuje o jeho novej transformácii alebo rozpustení a samostatnom fungovaní jeho členov.

V roku 2004 vykonal rezort financií viaceré finančné kontroly v športových zväzoch a zistil viacnásobné porušenia finančnej disciplíny. V rokoch 1999-2003 porušil Slovenský lyžiarsky zväz (SLZ)¹⁷ viaceré zákony: nepoužíval metódu verejného obstarávania, nevedol účtovníctvo zákonným spôsobom, dotácie od štátu prijímal na podnikateľský účet. Medzi dokumentáciou sa našli aj faktúry za opravu vozidla, ktoré zväzu nepatrilo alebo fakturácie

¹⁶ Pozri: Šport je už voči štátu v ažurite, ale za cenu stámiiónov korún, SME 22. 10. 2005. SZTK by sa mala pretransformovať, SFZ a KŠZ pohrozili odchodom, SITA 31. 5. 2003.

¹⁷ Pozri: Miliarda na šport - štát hľadá správny kľúč na rozdelenie, HNonline 14. 6. 2005, Žurnál Rádia Twist 20. 2. 2004,

za ubytovanie rodinných príslušníkov v tatranskom hoteli. SLZ neoprávnene použil asi 75 mil. Sk a vyrubená pokuta vrátane penále prevyšuje 200 mil. Sk. SLZ už dva roky nedostáva žiadne štátne dotácie a vyšetrovateľ obvinil vtedajšieho predsedu zväzu z trestného činu porušovania záväzných pravidiel hospodárskeho styku.

Problémom je, ak sú dotačné systémy nastavené tak, že rozhodnutím o pridelení dotácie sa pre MNO končia povinnosti voči verejnosti či štátu (s výnimkou zúčtovať použitie finančných prostriedkov so štátnym rozpočtom), a tak vlastne chýba informácia o tom, aké boli výstupy z ich projektov a aké výsledky dosiahli. Ilustrujúc slovami účastníčky grantového systému MK SR, „*štátne inštitúcie porovnateľné so žiadateľmi o granty – napr. príspevkové organizácie, musia dnes vykázat’ použitie každej koruny vo výročnej správe, prezentovať ju na verejnosti, predkladať ministerstvu správy o hospodárení a realizovaných činnostiach. Prijímatelia grantov však okrem finančného zúčtovania nemusia informovať o tom, koľko predstavení odohrali, koľko návštevníkov mali, a táto informácia sa tak nemôže použiť pri rozhodovaní o grantoch v ďalšom roku.*“

Spätnú väzbu o transparentnosti a efektívite dotačných systémov poskytujú štátnym inštitúciám aj samotné MNO alebo médiá, čo ilustrujú nasledujúce príklady.

Príklad 1: Ministerstvo kultúry vs. mimovládne organizácie

*V novembri 2004 vyzvali predstavitelia kultúrnych MNO vtedajšieho ministra kultúry Rudolfa Chmela, aby sa vzdal funkcie ministra kultúry a aby vláda SR a výbor NR SR pre vzdelanie, vedu, šport a mládež, kultúru a médiá začali urýchlene riešiť vzniknutú krízu financovania neštátnej kultúry. Vo vyhlásení *Ďalší krok k likvidácii kultúry na Slovensku*¹⁸ uviedli, že zo 470,513 miliónov korún určených na granty dostali MNO do 15. októbra 2004 iba asi 130 miliónov korún, čiže len 27,6 percenta, pričom do 31. októbra táto suma vzrástla na asi 54%. Keďže prostriedky bolo potrebné použiť do konca decembra (MK SR neskôr žiadalo MF SR o možnosť použiť prostriedky i v nasledujúcom rozpočtovom roku), realizácia projektov sa stala nepravdepodobnou alebo viedla k zadĺženiu kultúrnych MNO. Kvôli nefunkčnému grantovému systému sa tak množstvo kultúrnych organizácií ocitlo v stave finančnej krízy, na čo minister kultúry neskôr reagoval vydaním viacerých mimoriadnych rozhodnutí o pridelení dotácií. Tie však nevyriešili hlavný problém: sfunkčnit’ transparentný a otvorený grantový systém pre podporu kultúry.*

V pozadí problému sa nachádzajú viaceré faktory, ako ich pomenovali rôzni aktéri v oblasti kultúry. Prvým je nepružná administratíva MK SR, ktorá o.i. v roku 2004 neskoro adaptovala grantový systém na zmenu rozpočtových pravidiel a podľa ministra Františka Tótha sú tu „určité rezervy v organizácii a motivácii ľudí, robiť veci načas a poriadne“¹⁹. Druhým je nárast počtu žiadostí o dotáciu: v roku 2004 bolo posudzovaných asi 7000 žiadostí v porovnaní s asi 4000 žiadosťami v roku 2003. Treťou sú nastavenia samotného grantového systému, ktorý v záujme férovej súťaže umožňuje žiadateľom opraviť formálne nedostatky v procese úradného posudzovania náležitostí žiadosti, čím sa proces predlžuje. Okrem toho v tomto systéme je vynakladaný rovnaký čas a kapacity niekoľkotisícovým aj

¹⁸ Zverejnené aj na www.a4.sk

¹⁹ SITA, 18. 7. 2005

niekoľkomiliónovým projektom, nie je doriešený konflikt záujmov členov komisií²⁰ ani otázka podpory komerčných projektov grantami.

Príklad 2: Ministerstvo životného prostredia vs. mimovládne organizácie a médiá²¹

V septembri 2004 upozornili štyri mimovládne organizácie²² na netransparentné rozdeľovanie peňazí, ako aj na podozrenie z korupcie a klientelizmu pri pridelovaní dotácií na ministerstve životného prostredia. Zástupcovia týchto MNO boli členmi komisie grantového programu MŽP SR Zelené projekty. Ako príklad uvedených problémov uviedli, že na jednom z projektov, ktoré minister životného prostredia László Miklós podporil, sa zúčastňuje jeho dcéra. Podľa Juraja Hipša zo SEVO Špirála projekt nespĺňal ani základné kritériá na pridelenie dotácie (chýbali rozpísané položky a žiadali 103-tisíc na nedefinované subdodávky) a komisia hneď na začiatku žiadala, aby bol projekt vyradený z posudzovania. Minister však projekt podporil a naopak odmietol podporiť sedem projektov, ktoré komisia odporučila na schválenie, pričom v odôvodnení k zamietnutým projektom sa uvádza aj taký argument, že projekt má nevyhovujúci názov.

Proces rozhodovania o grantoch je na MŽP SR netransparentný: i keď zloženie (vrátane zástupcov MNO) a štatút komisie pre Zelené projekty je známy, na internete nie sú zverejnené žiadne informácie o Rade environmentálnych projektov, ktorá v ďalšom slede posudzuje návrhy tejto komisie a predkladá ich ministrom na schválenie. Rada environmentálnych projektov predkladá ministrom na schválenie svoje návrhy (po posúdení podkladov z odborných sekcií ministerstva) aj v prípade mnohonásobne vyšších dotácií prostredníctvom Sekcie realizácie environmentálnych programov, predchodcu Environmentálneho fondu, avšak s rovnakým mechanizmom rozhodovania. Pre SME MŽP SR uviedlo, že Rada environmentálnych projektov je zložená z ministerských úradníkov, zástupcov Združenia miest a obcí Slovenska (ZMOS) a mimovládnych organizácií. Menný zoznam však SME napriek opakovaným žiadostiam neposlala ani na oficiálnu žiadosť o sprístupnenie informácií. Na druhej strane hovorkyňa ZMOS Oľga Gáfriková pre SME uviedla, že ich združenie nemá v takejto komisii zastúpenie.

Počas prípravy tejto štúdie, teda rok po uverejnení citovaných mediálnych výstupov, nám Ministerstvo životného prostredia sprístupnilo organizačný a rokovací poriadok Rady environmentálnych projektov, ako aj informáciu o mennom zozname členov Rady environmentálnych projektov, v ktorej sa okrem zamestnancov MŽP SR nachádza aj jeden zástupca mimovládnej organizácie REC Slovensko a riaditeľka Environmentálneho fondu. Rovnako sprístupnilo zoznam projektov odporučených na schválenie Komisiou pre Zelené projekty v roku 2005 a následný zoznam projektov odporučený Radou pre environmentálne projekty, ktorý aj minister životného prostredia bez zmeny schválil. V roku 2005 Rada pre environmentálne projekty nevyradila žiaden z projektov navrhovaných Komisiou pre Zelené projekty, pridala však 2 ďalšie projekty²³, ktoré navýšili celkovú sumu dotácií o štvrtinu na 493 050 Sk. Dotácie v rámci Zelených projektov sú len zlomkom dotácií poskytovaných

²⁰ Pozri napr. denník SME *Otázniky nad Dvenedele.sk* z 23. 9. 2005, *Obhajovať nebudem nič* z 14. 10. 2005

²¹ Pozri napr. denník SME *Netransparentné pridelovanie grantov u Miklósa* zo 7. 9. 2004, *Miklós o grantoch stále mlčí* z 12. 10. 2004, *Ministrova dcéra dostala granty* z 5. 11. 2004,

²² Mimovládne organizácie združené v M4: Spoločnosť environmentálne výchovných organizácií Špirála (SEVO Špirála), Regionálne environmentálne centrum (REC), Stredisko ekologickej výchovy Dub a Daphne Inštitút aplikovanej ekológie.

²³ Ide o projekty Bratislavského regionálneho ochrannárskeho združenia a občianskeho združenia Tatry.

v rezorte životného prostredia: hlavným dotačným mechanizmom je v súčasnosti Environmentálny fond, ktorý disponoval v roku 2005 sumou 1,2 mld. Sk.

V novembri 2005 zverejnila organizácia Transparency International Slovensko výsledky svojho prieskumu klientelizmu pri rozdeľovaní dotácií z Environmentálneho fondu. Podľa TIS, relatívne najviac projektov získali obce, v ktorých sú starostovia z SMK (Environmentálny fond je zriadený na MŽP SR, ktorého minister je z SMK). Okrem toho, aj keď obce so starostami z SMK majú na všetkých obciach na Slovensku podiel len 8%, pri rozdeľovaní prostriedkov z Environmentálneho fondu bolo udelených až 16% zo všetkých projektov obciam so starostami z uvedenej strany. Obce s viac ako 20% maďarskou národnosťou predstavujú voličský potenciál pre SMK a SMK by si ich mohla takto chcieť nakloniť: takýchto obcí je na Slovensku 16%, ale získali takmer dvojnásobok podporených projektov v porovnaní s ostatnými obcami. Ako uvádza TIS, "Pokušenie používať verejné financie na získanie straníckej podpory je veľké. Súčasné koalíčné strany tomuto pokušeniu nevedia odolať. Analýza TIS ukázala, že tak ako pri U.S. Steel aj pri envirofonde dochádza ku straníckemu klientelizmu."²⁴

²⁴ Sičáková-Beblavá, E.: *Neodolateľné pokušenie pomôcť strane cez obce?* SME, 8.11.2005

2. Nepriama forma podpory mimovládnych neziskových orgnaizácií štátom

Pri tomto spôsobe podpory štát vytvára legislatívne a ekonomické nástroje podpory neziskového sektora, pričom nie je možné vopred odhadnúť alebo ovplyvniť objem financií nimi plynúcich ani jeho smerovanie konkrétnym organizáciám.

Výhodami takejto podpory sú zväčša jej relatívne nízke administratívne náklady a najmä jej nediskriminačný charakter: štát neurčuje smerovanie podpory, ale len uľahčuje jej prirodzený tok. Inými slovami, rozhodnutie o poskytnutí daru na verejnoprospešný účel bolo v rukách daňovníkov a štát len umožňoval časť tejto podpory odpočítať zo základu dane; analogicky je to pri možnosti daňovníkov venovať 2% zo svojej dane z príjmov. Takisto pri úľavách na daniach a poplatkoch sa štát len vzdáva svojich príjmov (či ich časti) všade tam, kde prirodzene vznikajú.

Na druhej strane, niektoré druhy nepriamej podpory MNO štátom vytvárajú neželané motivácie zúčastnených, prípadne je pri určitých nepriamych nástrojoch náročné dosiahnuť zúčtovateľnosť MNO voči svojim reálnym donorom – daňovníkom.

Kvôli čiastočnej nedostupnosti ako aj nejednotnosti štatistík nie je možné vyčíslieť presnú sumu, ktorou štát podporuje MNO nepriamo. Podľa údajov, ktoré máme k dispozícii, však možno usudzovať, že v súčasnosti je jednoznačne najvýznamnejším spôsobom nepriamej podpory štátu MNO možnosť poukázania 2% z dane z príjmov fyzických a právnických osôb. Do roku 2003 (vrátane) plnil túto úlohu mechanizmus odpočtu hodnoty darov z daňového základu.

2.1 Nástroje nepriamej podpory MNO štátom

V roku 2002 mohli fyzické osoby po prvýkrát rozhodnúť o pridelení 1% zo zaplatenej dane z príjmov za rok 2001 konkrétnej právnickej osobe. Okruh prijímateľov **asignácie z dane z príjmov** bol obmedzený občianske združenia, nadácie, neinvestičné fondy, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, účelové zariadenia cirkvi a náboženskej spoločnosti, organizácie s medzinárodným prvkom a Slovenský Červený kríž²⁵ a v roku 2002 sa zaregistrovalo 4034 neziskových organizácií, ktoré získali 101,88 mil. Sk, ktoré predstavovali 34,2% z celkovej potenciálnej sumy 1% zaplatenej dane z príjmov všetkých fyzických osôb. Podobný priebeh mala asignácia aj v roku 2003 (tabuľka II.1), pričom výraznejšia zmena nastala v roku 2004, kedy sa po prvýkrát mohli zapojiť aj právnické osoby²⁶ a zároveň sa zvýšila na 2% z dane z príjmov.

²⁵ Tieto organizácie museli mať zároveň ako predmet činnosti niektoré z nasledovných: a) rozvoj a ochrana duchovných hodnôt, b) ochrana ľudských práv, c) ochrana a tvorba životného prostredia, d) ochrana a podpora zdravia a vzdelávania, e) podpora športu detí, mládeže a občanov zdravotne postihnutých, f) poskytovanie sociálnej pomoci, g) zachovanie prírodných a kultúrnych hodnôt.

²⁶ Zákon č. 247/2002 Z.z., ktorým sa menil a dopĺňal zákon č. 366/1999 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

Tabuľka II.1: Základné údaje o asignácii z dane z príjmov v rokoch 2002 - 2005

	počet zaregistrovaných organizácií		celková získaná suma (tis. Sk)	% z potenciálnej sumy*	DzP FO/PO (tis. Sk)	počet darcov	% asignácie
2002	4 034		101 882	34.2%	29 826 831		1%
2003	3 398		97 070	30.4%	31 892 211	288 318	1%
2004	3 829	FO	275 917	54.6%	25 253 451	402 057	2%
		PO	569 256	96.0%	29 653 283	8 364	2%
2005**	5 746	FO	298 999	n/a	n/a	416 600	2%
		PO	579 393	n/a	n/a	13 700	2%

Zdroj: Daňové riaditeľstvo SR, štátne záverečné účty za roky 2002 – 2004, vlastné výpočty

* potenciálna suma predstavuje príslušné percento z celkovej dane z príjmov fyzických (resp. od roku 2004 aj právnických) osôb podľa štátneho záverečného účtu, neobsahuje daň z príjmov vybranú zrážkou

** údaje Daňového riaditeľstva SR k 31.7.2005

Popularita daňovej asignácie na Slovensku rastie: stúpa počet jej používateľov i celková vyzbieraná suma. Zároveň môžeme pozorovať viacero zaujímavých fenoménov: zapojenie kvázi-mimovládnych organizácií, zatiaľ nízku mieru transparentnosti časti najväčších prijímateľov, ako aj relatívnu regionálnu vyrovnanosť toku zdrojov (po zohľadnení faktora hlavného mesta). Vytvorenie možnosti daňovej asignácie sa stalo aj tretím najprínosnejším opatrením verejnej politiky za 4. štvrťrok 2001 podľa hodnotenia HESO²⁷. V rovnakom hodnotení za 3. štvrťrok 2001 bol kritizovaný návrh vyčlenenia 1.5 mld. Sk z veľkej privatizácie pre tretí sektor na Slovensku, pričom za systémovjšie opatrenie viacerí účastníci označili vytvorenie možnosti daňovej asignácie fyzických a právnických osôb pre neziskové organizácie.

Miera využívania asignácie stúpa - predovšetkým rastie počet darcov, FO aj PO. U fyzických osôb rastie i percento z potenciálnej sumy, ktorú možno každoročne prostredníctvom daňovej asignácie získať. Právnické osoby využili v roku 2004 tento nástroj takmer absolútne, na 96%, a rovnaký predpoklad platí aj pre rok 2005. Pod tento vývoj sa podpísali viaceré faktory. Je prirodzené, že sa zlepšuje informovanosť o asignácii a zároveň klesá počet chybných vyplnených formulárov (u FO rádovo z 32-tisíc v roku 2002 na 9-tisíc v roku 2004). Zjednodušili sa tiež niektoré administratívne postupy: v roku 2005 sú kolónky k daňovej asignácii priamo v daňovom priznaní a osobitný formulár vyplňajú už len zamestnanci, ktorým daňové priznanie spracúva zamestnávateľ. Vstup právnických osôb do daňovej asignácie v roku 2004 a vyššia propagácia tejto možnosti pritiahli so sebou i viac fyzických osôb. Nakoniec, rastie i objem disponibilných zdrojov – a to zo 100 miliónov korún (2002) na takmer miliardu (2005), najmä vďaka legislatívnym zmenám: vstup právnických osôb ako darcov a zvýšenie asignácie na 2% zo zaplatenej dane počnúc rokom 2004.

²⁷ Hodnotenie ekonomických a sociálnych opatrení. Realizuje INEKO od roku 2000. Projekt predstavuje platformu, kde sa asi 40 ekonómov, analytikov, odborných žurnalistov, podnikateľov, zástupcov akademickej obce, tretieho sektora, samosprávy a stavovských organizácií pravidelne štvrťročne vyjadruje k vybraným navrhovaným a realizovaným opatreniam zákonodarnej, výkonnej moci, ako aj k rozhodnutiam verejných inštitúcií, a tak informujú širokú verejnosť o svojom názore na kvalitu a dôležitosť ekonomických a sociálnych opatrení.

Štát sa snaží zabezpečiť **nákladovú efektívnosť daňovej asignácie** niekoľkými legislatívnymi obmedzeniami: minimálna poukazovaná čiastka je pre fyzické osoby 20 Sk, 250 Sk pre právnické osoby a okrem toho, fyzické osoby môžu poukázať svoju časť dane len jednému prijímateľovi. V roku 2005 sa vláda, resp. ministerstvo financií neúspešne snažilo presadiť dve zmeny v daňovej asignácii: a) argumentujúc administratívnou náročnosťou spracovávaní veľkého množstva nízkych platieb²⁸ navrhovalo²⁹ zvýšiť minimálnu poukazovanú čiastku aj fyzickým osobám na 250 Sk, b) bez uvedenia dôvodov navrhovalo obmedziť maximálnu možnú čiastku, ktorú môže poskytnúť právnická osoba, na 5 miliónov Sk.

Parlament však toto opatrenie zamietol v októbri 2005 na návrh spoločnej správy výborov k predkladanej novele. V nej sa uvádza, že „zvýšenie minimálneho limitu na 250 Sk by znamenalo, že zamestnanec s príjmom na úrovni priemernej hrubej mzdy v hospodárstve uplatňujúci si daňový bonus na dve deti by nemal príjem dostatočný na to, aby mohol poukázať 2 percentá. Poukazovať 2 percentá by mohol až v prípade, žeby jeho príjem bol vyšší ako 19 211 Sk. (...) Z údajov o daňových priznaniach za rok 2003 poskytnutých Daňovým riaditeľstvom SR vyplýva, že schválenie vládneho návrhu by pripravilo o možnosť poukázať 2 percentá viac ako 335 000 občanov.“ Vládi sa nepodarilo presadiť ani obmedzenie maximálnej možnej čiastky, ktorú môže poskytnúť právnická osoba na 5 miliónov Sk. I keď vláda neuvádzala dôvod tohto návrhu - možno sa však domnievať, že šlo o reakciu na vznik neziskových organizácií uchádzajúcich sa o 2%, založených firmami. Navrhované obmedzenie by sa pritom týkalo len malého počtu firiem. Napríklad podľa údajov TRENDu dosahovalo v roku 2004 zisk pred zdanením, ktorý umožňoval poskytnúť v rámci daňovej asignácie túto sumu alebo vyššiu, len 11 firiem³⁰. Ak by však bol uplatnený limit 5 miliónov, výrazne by to obmedzilo sumu, ktorú by tieto veľké firmy zo svojich daní mohli presmerovať do neziskového sektora: z potenciálnych 218 miliónov Sk v roku 2004 by ostalo len 45 mil. Sk. Treba ešte dodať, že právnické osoby ako celok poukázali v roku 2004 sumu 569 mil. Sk (tvoriacu 96% potenciálneho maxima), a teda pri existencii 5-miliónového limitu by poskytli celkovú sumu takmer o tretinu nižšiu.

Z pohľadu prijímateľa je účasť v mechanizme daňovej asignácie efektívna vtedy, ak získa viac zdrojov, ako vynaložil na registráciu – teda približne viac ako 1500 Sk³¹. V roku 2002 bolo 419 organizácií, čo získali menej ako túto sumu. V nasledujúcom roku sa to odrazilo na nižšom počte zaregistrovaných organizácií a asi aj na vyššej propagácii uchádzačov – v roku 2003 získalo menej ako 1500 Sk 229 organizácií, v roku 2004 len 66 MNO.

²⁸ Na žiadosť o informácie však MF SR odpovedalo, že z návrhu predmetnej novely zákona automaticky nevyplýva úspora pracovníkov viažuca sa k tejto zmene a z tohto dôvodu nebol kvantifikovaný dopad na štátny rozpočet ani odhad nákladov, ktoré majú daňové úrady s administráciou jednej platby v rámci poukazovania 2% dani z príjmov.

²⁹ Uznesenie vlády č. 652/2005 z 24. augusta 2005 k návrhu zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov.

³⁰ Vráťane U.S.Steel Košice a Volkswagen Slovakia, ktoré čerpajú do konca roka 2006 daňové prázdniny.

³¹ Napr. registrácia u notára, kolok za získanie potvrdenia o neexistencii nedoplatkov na daňovom úrade.

Očakávaným fenoménom je **zapojenie sa kvázi-mimovládnych organizácií** do daňovej asignácie. I keď všetci účastníci musia ako prijímatelia prostriedkov spĺňať podmienku právnej formy mimovládnych neziskových organizácií³², dochádza tu k významným prienikom s verejným i súkromným sektorom. Napríklad v roku 2004 bola minimálne pätina prijímateľov (783 z celkového počtu 3826) asociovaná³³ s existujúcou sieťou verejným sektorom financovaných, či zriadených univerzít, škôl a školských zariadení, s podielom 13% na získaných zdrojoch. Podobný stav možno odhadovať aj pre zdravotnícke zariadenia a dá sa predpokladať, že takto dochádza k dofinancovaniu zariadení v rámci verejného sektora. Po schválení možnosti vstupu právnických osôb do daňovej asignácie vznikajú častejšie aj podnikmi založené nadácie. Len od mája 2002, kedy sa legislatívne umožnil vstup právnických osôb do daňovej asignácie, až do 12. júla 2005 vzniklo 131 nových nadácií, z toho 43 založili priamo firemné právnické osoby³⁴. Vývoj počtu nadácií pritom opačným smerom výrazne ovplyvnila legislatívna zmena z roka 2002³⁵, ktorou sa o.i. zvýšila povinná suma nadačného imania na 200.000 Sk. Kým k 30. 9. 2002 bolo zaregistrovaných 553 nadácií, k 1. 9. 2003 to bolo už len 249, čo znamená, že mnohé menšie nadácie zanikli alebo zmenili právnu formu.

Daňovú asignáciu preto nemožno považovať za čistý príjem neziskového sektora. Pokiaľ sú však dodržané pravidlá daňovej asignácie, predovšetkým smerovanie prostriedkov na verejnoprospešný účel, potom existujúce prepojenia medzi súkromným, verejným a neziskovým sektorom nemusia ovplyvňovať prínos pre spoločnosť. Dôležité je, či štát dokáže efektívne **vymôcť dodržanie povinnosti prijímateľov použiť získané prostriedky na stanovený verejnoprospešný účel**. Zákon uvádza povinnosť prijímateľov vrátiť získané prostriedky v dvoch prípadoch: ak sú použité v rozpore s daným verejnoprospešným účelom, alebo ak nie sú použité do konca roka nasledujúceho po ich pridelení. Dôsledne sledovať účelovosť použitia zdrojov u takého veľkého počtu organizácií nie je reálne ani ekonomické, aj vzhľadom na to, že napr. v roku 2004 asi polovica prijímateľov disponovala sumou nižšou ako 50-tisíc Sk. Ministerstvo financií ani správa finančnej kontroly dosiaľ nerealizovali následnú kontrolu zameranú na použitie verejných prostriedkov, ktoré neziskové organizácie získali daňovou asignáciou - kontroly však boli plánované v závere roka 2005 a aj v roku 2006.

Väčší prijímatelia, ktorí získajú viac ako 100-tisíc Sk, sú po roku 2002 sami povinní zverejniť v Obchodnom vestníku výšku, spôsob a účel použitia získaných prostriedkov, prípadne aj výrok audítora, ak ho právna forma prijímateľa vyžaduje. Nesplnenie tejto povinnosti je spojené so sankciou v podobe nezariadenia do zoznamu prijímateľov na najbližšie 3 roky. V roku 2005 bol zverejnený prvý zoznam neinformujúcich organizácií, prijímateľov 1% v roku 2003. Nachádza sa v ňom až 60 organizácií z celkových 152 s informačnou povinnosťou. Medzi najväčších vyradených hráčov patrí organizácia Univerzita, založená Trenčianskou univerzitou A. Dubčeka, s príjmom takmer 1 mil. Sk v

³² Taxatívne vymedzenie v §48 zákona č. 366/1999 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov, resp. §50 zákona č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov

³³ Vyhľadávanie podľa kľúčových slov v názve: škola, gymnázium, univerzita, akadémia, združenie rodičov a pod.

³⁴ Údaje zistené na základe registra nadácií na www.civil.gov.sk

³⁵ Zákon č. 34/2002 Z.z. o nadáciách a o zmene Občianskeho zákonníka v znení neskorších predpisov.

2003, či bratislavské organizácie Slovenský výbor pre UNICEF, Nadácia LEUKÉMIE a Nadácia Detské kardiocentrum (všetky okolo pol milióna Sk v roku 2003). V roku 2003 pritom vyradení získali celkom 12.2 mil. Sk (13% celkovej vybranej sumy).

I keď z pochopiteľných dôvodov vystupuje Bratislavský kraj do popredia v objeme poskytnutých i prijatých zdrojov, **regionálny vplyv darcovstva 2% dane z príjmov je veľmi silný** (tabuľka II.2). Objem poukázanej sumy je relatívne blízky sume, ktorú prijali organizácie v danom kraji. Výraznejšou výnimkou je Prešovský kraj, ako relatívne najsilnejší príjemca, a Žilinský kraj, ako relatívne najsilnejší darca. Dominancia Bratislavského kraja vyplýva z nadpriemerného počtu tu sídliačich právnických osôb - darcov³⁶, neziskových organizácií - prijímateľov, ako aj z dosahovania všeobecne vyšších príjmov³⁷. Okrem toho tu však pôsobí „faktor SPP“ – najväčší prijímateľ v roku 2004 bola Nadácia SPP, s podielom takmer 13% z celkovej poukázanej sumy (109.7 mil. Sk).

Tabuľka II.2: Regionálny pohľad na tok 2% dane z príjmov v roku 2004

Kraj	Počet prijímateľov	Poukázaná suma (tis. Sk)	Prijatá suma (tis. Sk)	Prijatá / Poukázaná suma (%)
Bratislavský	984	489 942	507 369	103.6%
Trnavský	360	66 712	54 631	81.9%
Nitriansky	393	39 026	46 920	120.2%
Trenčiansky	398	53 482	58 273	109.0%
Žilinský	422	59 845	36 927	61.7%
Banskobystrický	438	39 722	36 912	92.9%
Prešovský	371	34 409	58 321	169.5%
Košický	466	62 029	44 207	71.3%

Zdroj: I.SNSC, Záverečná správa ... (2005)

Vstup právnických osôb do daňovej asignácie výrazne zmenil i štruktúru najúspešnejších prijímateľov. V rokoch 2002 a 2003 prevažovali na špičke prijímateľov najmä dva typy:

- celoslovensky známe organizácie so zameraním na pomoc chorým, zvieratám a všeobecne humanitnú pomoc,
- organizácie so širokým publikom s priamou väzbou na ne (školy, univerzity, cirkevné organizácie).

Okrem toho, že sa v roku 2004 objavujú neziskové organizácie založené podnikmi, dochádza k väčšej koncentrácii zdrojov: kým v rokoch 2002 a 2003 získala špičková dvadsiatka prijímateľov 16% celkovej sumy, v roku 2004 to už bolo 40% (resp. po očistení o faktor SPP 30%). Nedošlo však k nahradeniu pôvodných silných prijímateľov novými, s podnikmi asociovanými, neziskovými organizáciami – spomedzi TOP 20 v roku 2004 sa len 4 organizácie neobjavili medzi prijímateľmi v predošlých 2 rokoch,

³⁶ V roku 2003 tu sídlila takmer tretina z celkového počtu 74 207 podnikateľských subjektov zaregistrovaných na Slovensku.

³⁷ Približne polovicu poukázanej sumy v Bratislavskom kraji previedol Daňový úrad pre vybrané daňové subjekty, ktorými sú banky, poisťovne a zaistovne, pobočky zahraničných bánk, poisťovní a zaistovní a subjekty s ročným obratom vyšším ako 1 mld. Sk, všetky so sídlom v Bratislavskom kraji.

ďalšie štyri sa objavili len v roku 2003. Skôr možno usudzovať, že pôvodným silným prijímateľom sa podarilo úspešne pritiahnúť i darcov z radov právnických osôb.

Tabuľka II.3: Najúspešnejší prijímatelia v minulých rokoch

10 najúspešnejších prijímateľov 2% v roku 2004	Získaná suma (Sk)
Nadácia SPP	109,700,784
Združenie pre podporu ortopédie a rehabilitácie	58,505,250
Nadácia Pontis	19,932,652
Stredoeurópska nadácia	19,695,644
Liga proti rakovine SR	19,305,446
Konto Orange, n.f.	16,156,040
MEDICAL – NADÁCIA	11,788,429
Nadácia MARKÍZA	11,471,084
Slovenská rada rodičovských združení	8,881,167
Slovenský olympijský výbor	7,673,332

10 najúspešnejších prijímateľov 1% v roku 2003	Získaná suma (Sk)
Liga proti rakovine SR	3,978,215
Univerzita Komenského n.f.	1,139,182
Spoločnosť detskej onkológie Košice	1,021,053
Univerzita	957,420
Slovenská rada Rodičovských združení	928,789
SLOBODA ZVIERAT	837,446
Nadácia Výskum rakoviny	767,954
Združenie na pomoc detskej onkológii	729,514
Nadácia LEUKÉMIE	503,310
Nadácia Železiarne Podbrezová	480,016

10 najúspešnejších prijímateľov 1% v roku 2002	Získaná suma (Sk)
Liga proti rakovine SR	3,631,760
Združenie na pomoc detskej onkológie	2,516,847
Univerzita Komenského n.f.	1,115,219
Spoločnosť detskej onkológie Košice	1,050,281
Nadácia Výskum rakoviny	925,936
Sloboda zvierat	861,147
Univerzita n.o.	791,044
Spišská katolícka charita v Spišskej Novej Vsi	627,566
Asociácia súkromných lekárov SR	606,535
NADÁCIA ZSNP	498,046

Zdroj: Daňové riaditeľstvo SR – Ročné prehľady prijímateľov podielu dane z príjmov za roky 2002 - 2004

Napriek tomu, že medzi top-prijímateľmi 2% z dane z príjmov sú organizácie pracujúce s emocionálnymi témami, organizácie s väzbou na vlastné široké publikum, či niektoré podnikové nadácie, **postavenie watchdog, advocacy a policy (WAP) organizácií v rámci mechanizmu daňovej asignácie je lepšie ako priemer** (tabuľka II.4).

V každom z rokov 2002 – 2004 získali 1,5 až 2-násobne viac než priemerný prijímateľ. Mierne sa však pritom znížil počet zapojených WAP organizácií ako aj ich pobočiek.

Treba však dodať, že do súťaže o podiel z dane z príjmov sa zapája menej ako polovica zo zoznamu 141 najvýznamnejších WAP organizácií. Dôvody sú rôzne: príkrátka doba fungovania, dve organizácie nemajú vlastnú právnu formu, viaceré organizácie o tejto možnosti nevedeli, mali málo času na vybavenie formalít, či očakávali malý výnos napríklad aj preto, že sa nevenujú emocionálne silným témam, niekoľko organizácií sa účasti dobrovoľne vzdalo (napr. CEP a Hlava 98 chápu tento mechanizmus ako podporu pre organizácie zamerané najmä na sociálnu a komunitnú oblasť, ktoré sú často dobrovoľnícke), v prípade 1.SNSC, venujúceho sa poradenstvu a podpore samotného mechanizmu daňovej asignácie, ide o vyhnutie sa možnému konfliktu záujmov.

Tabuľka II.4: WAP organizácie v procese daňovej asignácie

	2002	2003	2004
počet prijímateľov	3 922	3 332	3 826
celková suma	101 882 272	97 070 228	845 222 347
priemer na prijímateľa	25 977	29 133	220 915*
WAP prijímatelia (bez pobočiek)	72	69	68
získaná suma	2 814 723	3 207 065	36 975 920
priemer na WAP prijímateľa	39 093	46 479	543 763**
počet WAP prijímateľov v 1. tisícke	19	22	26
WAP prijímatelia (s pobočkami)	119	111	97
získaná suma	4 048 448	4 013 268	40 052 478
priemer na WAP prijímateľa	34 021	36 156	412 912
počet WAP prijímateľov v 1. tisícke	37	33	36

* priemer na prijímateľa v roku 2004 očistený o extrémnu hodnotu Nadácie SPP je 192 293 Sk

** priemer na WAP prijímateľa v roku 2004 očistený o extrémnu hodnotu Nadácie Pontis je 254 377 Sk

Zdroj: *Daňové riaditeľstvo SR – Ročné prehľady prijímateľov podielu dane z príjmov za roky 2002 – 2004, vlastné výpočty*

Zmena zákona o dani z príjmov po roku 2004, ktorou bola zavedená rovná daň, už neumožňuje fyzickým a právnickým osobám **odpočet časti daru peňažnej i nepeňažnej povahy zo základu dane**. Túto možnosť však do roku 2003 (vrátane) využívalo niekoľko tisíc právnických a desaťtisíce fyzických osôb (tabuľka II.5).

Jej podstatou bola možnosť odpočítať si zo základu dane dar poskytnutý na zákonom stanovený verejnoprospešný účel³⁸. Minimálna výška daru musela predstavovať 500 Sk

³⁸ Právnické osoby (§20, ods 7 zákona č. 366/1999 Z.z.): odpočítať možno len dary poskytnuté na financovanie vedy a vzdelania, kultúry vrátane obnovy kultúrnych pamiatok, školstva, na požiarnu ochranu, na podporu mládeže a bezpečnosť obyvateľstva, na ochranu zvierat, na sociálne, zdravotnícke, ekologické, humanitárne, charitatívne, náboženské účely pre štátom uznané cirkvi a náboženské spoločnosti, na telovýchovné a športové účely, do Štátneho fondu rozvoja bývania na výstavbu nájomných bytov. Pre fyzické osoby pozri §12, ods. 10.

u fyzických a 2000 Sk u právnických osôb³⁹. Odpočítat' bolo možné úhrnom najviac 2% zo základu dane v prípade právnických osôb, resp. najviac 10% v prípade fyzických osôb.

Tabuľka II.5: Dary poskytnuté fyzickými osobami za roky 1998 – 2003 (v mil. Sk)

	1998	1999	2000	2001	2002	2003*
Financovanie školstva	24.68	26.32	32.65	35.41	49.21	54.06
Financovanie kultúry	11.52	12.29	20.47	21.10	28.00	20.00
Sociálne účely	9.18	8.82	11.57	17.22	20.10	16.37
Zdravotníctvo - odber krvi			19.54	26.50	50.78	52.00
Zdravotníctvo – ostatné	10.86	12.99	13.04	15.50	16.75	16.34
Ekológia			1.45	2.19	2.73	1.59
Ostatné	133.60	133.21	109.93	138.73	171.31	155.70
Spolu (mil. Sk)	189.83	193.63	208.66	256.65	338.87	316.06
Počet daňových priznaní	17 490	17 049	21 280	24 699	34 357	48 915

Zdroj: Daňové riaditeľstvo SR, www.drsr.sk

* Údaje k 30.6.2004

** V tabuľke ide o dary, ktoré si mohli fyzické osoby, ktoré si sami podávajú daňové priznanie, odpísať z daňového základu. Celková suma darov poskytnutých fyzickými osobami je preto pravdepodobne vyššia.

V porovnaní s výškou daru je suma, ktorej sa štát v konečnom dôsledku vzdáva na daniach, relatívne malá, a preto je táto forma podpory neziskového sektora vnímaná menej ako štátna a viac ako súkromná. Možno to ilustrovať na veľmi hrubom odhade štátnej podpory pri odpočtoch darov fyzických osôb v roku 2003: daňovo uznateľná výška darov poskytnutých 48 915 fyzickými osobami predstavovala v tomto roku 316 mil. Sk. Podporu štátu prostredníctvom mechanizmu odpočtu daru zo základu dane z príjmov fyzických osôb za toto obdobie možno veľmi približne odhadnúť na asi 14 mil. Sk, čo je asi 4.5% hodnoty darov⁴⁰. Dary fyzických osôb smerovali v roku 2003 najčastejšie do kategórií: *odber krvi*, *ostatné* a *školstvo*, pričom do nich, i keď v inom poradí, smeroval aj najväčší objem zdrojov.

Podobná je i štruktúra darov poskytovaných právnickými osobami (tabuľka II.6). Uvedené čísla sú však len indikáciou celkového objemu darov poskytnutých fyzickými i právnickými osobami neziskovému sektoru; ten skutočný je vyšší, pretože v prípade fyzických osôb nezahŕňajú štatistiky veľkú skupinu osôb, ktoré si nepodávali priamo daňové priznanie a v prípade fyzických i právnických osôb zachytávajú daňové štatistiky len údaj o zákonne limitovanej čiastke, ktorú je možné uznať ako dar pre účely zákona o dani z príjmov.

³⁹ V rámci darov na zdravotnícke účely sa hodnota jedného odberu krvi a iných biologických materiálov bezprispevkového darcu oceňovala sumou 2000 Sk.

⁴⁰ Vypočítané ako 11% daň, ktorej sa štát vzdal zo sumy darov, ktoré by pri neexistencii odpočtu tvorili desatinu daňového základu, upraveného o odpočítateľnú položku na daňovníka, tj. 316 mil. Sk mínus $0.1 \cdot 48915 \cdot 38760$. Priemerná mzda v roku 2003 14365 Sk, z nej odhadovaný daňový základ 100000 Sk, na ktorý sa aplikuje reálna 11% sadzba dane z príjmu, odpočítateľná položka na daňovníka v roku 2003 bola 38760 Sk, predpokladáme uplatnenie maximálnej sadzby odpočtu hodnoty daru 10% daňového základu.

Tabuľka II.6: Dary poskytnuté právnickými osobami za roky 1993–2002 (v mil. Sk)

Celková poskytnutých darov	výška	Suma darov poskytnutých na účely podľa §20 odsek 7	Dary poskytnuté na financovanie školsťva	Dary poskytnuté na financovanie kultúry	Dary poskytnuté na sociálne a zdravotné účely	Celkový počet subjektov – darcov
2002	1 983.63	1 371.93	310.29	72.67	106.37	8 077
2001	2 137.85	742.46	258.36	445.87	107.53	8 327
2000	1 210.56	577.50	724.92	98.24	81.28	7 785
1999	287.86	-	-	-	-	4 287
1998	374.83	-	-	-	-	4 554
1997	429.92	-	-	-	-	4 900
1996	417.52	-	-	-	-	4 531
1995	453.04	-	-	-	-	3 968
1994	259.49	-	-	-	-	3 258
1993	0.98	-	-	-	-	21 852

Zdroj: Daňové riaditeľstvo SR, www.drsr.sk

Neziskové organizácie sú **oslobodené od platenia niektorých daní, ciel, poplatkov a penále**. Daňové riaditeľstvo uvádza, že štát sa takto vzdal v prospech právnej formy združenie (zväz, spolok, spoločnosť, klub ai.) a organizačnej jednotky združenia v období 1997 – 2003 celkovo 6.64 mil. Sk. Okrem týchto úľav na daniach existujú viaceré ďalšie, ktorých celkové využívanie nie je kvantifikované: od dane sú oslobodené príjmy do výšky 300.000 Sk všetkých organizácií nezriadených na podnikanie⁴¹, teda aj MNO. Zdaneniu nepodliehajú ani príjmy týchto organizácií plynúce z činnosti, na ktorej účel títo daňovníci vznikli alebo ktorá je ich základnou činnosťou vymedzenou osobitným predpisom okrem príjmov z činností, ktoré sú podnikaním, ako ani členské príspevky a výnosy z kostolných zbierok.

2.2 Porovnanie nástrojov nepriamej podpory štátu pre MNO

V ideálnom prípade by nepriama podpora štátu pre MNO predstavovala kombináciu nediskriminačnosti a zároveň cielenej podpory, ktorá by nevyvolávala neželané motivácie účastníkov, predstavovala by len nízke administratívne náklady a nakoniec by viedla príjemcov k efektívnemu skladaniu účtov skutočným darcom, teda daňovníkom. Reálne nástroje sa však vždy len viac či menej približujú týmto kritériám.

Pozrime sa bližšie na to, ako tri kľúčové nástroje nepriamej podpory štátu pre MNO: *odpočet daru, asignácia dane z príjmov FO/PO, úľavy na povinných platbách*, spĺňajú uvedené kritériá (tabuľka II.7). V zásade všetky nástroje sú nediskriminačné a podpora ich prostredníctvom je cieleňá: podpora sa poskytuje len organizáciám s právnou formou neziskovej organizácie zväčša v kombinácii s tým, že je možné použiť ju len na legislatívne definovaný verejnoprospešný účel. Vyššia podoba cieleňosti podpory je vlastná nástrojom odpočtu daru zo základu dane a daňovej asignácii – do oboch sú priamo zapojení aj daňovníci. Ale len v prípade odpočtu daru nesie daňovník aj sám reálne finančné náklady svojho rozhodnutia, čo zvyšuje šancu lepšieho skladania účtov

⁴¹ Pozri §12 zákona č. 595/2003 Z.z.

príjemcu prostriedkov darcomi a znižuje náklady štátu na kontrolu účelovosti použitia prostriedkov.

Nepriame nástroje podpory nie sú veľmi administratívne náročné, snád' s výnimkou asignácie dane z príjmov FO⁴² a nevytvárajú neželané motivácie. Tu je výnimkou asignácia dane z príjmov PO, ktorá vedie firmy zakladať vlastné MNO. V tomto prípade môže byť litera zákona dodržaná čo sa týka právnej formy i predmetu činnosti týchto organizácií, avšak ich prínos pre spoločnosť nemusí spĺňať očakávania, keďže môže v realite fungovať ako kvázi sociálny či vzdelávací fond len pre zamestnancov konkrétnej firmy. Asignácia dane i odpočet daru sú spojené so skladaním účtov príjemcov: v prípade asignácie dane však len tých, ktorí získajú viac ako 100-tisíc Sk (okrem toho v roku 2005, kedy bolo možné prvýkrát túto povinnosť vyhodnotiť, si ju polovica organizácií nespĺnila). Na základe tohto hodnotenia by sa dalo povedať, že odpočet daru zo základu dane je najvhodnejším nástrojom, na druhej strane je asignácia dane z príjmov omnoho viac využívaná: asi 8-násobne viac FO a 1.5-násobne viac PO, generuje však nižší objem prostriedkov na verejnoprospešné účely v porovnaní s odpočtom daru zo základu dane.

Tabuľka II.7: Nástroje nepriamej podpory štátu pre MNO

	odpočet daru zo základu dane	asignácia dane FO	asignácia dane PO	úľavy na daniach, c a poplatkoch
nediskriminačnosť	+	+	+	+
cielenosť podpory	+	+	+	+
miera akou FO/PO určujú smer podpory	+	+	+	-
nízka administratívna náročnosť	+	častočne	+	+
skladanie účtov príjemcov	+	+	+	NA
bez neželaných motivácií	+	+	-	+
podpora štátu viazaná na podporu z iných zdrojov	+	-	-	+

⁴² Pri návrhu zvýšiť minimálny limit asignovanej dane MF SR argumentovalo neefektívnosťou veľkého množstva malých platieb fyzických osôb, nemá však spracovanú kvantifikáciu jej nákladovosti.

3. Financovanie mimovládnych neziskových organizácií z programov Európskej únie

Finančná podpora EÚ a jej členských štátov predstavovala v deväťdesiatich rokoch 20. storočia dôležitý nástroj rozvoja pluralitnej demokratickej spoločnosti na Slovensku. Významná časť pomoci smerovala a stále smeruje na podporu fungovania mimovládnych neziskových organizácií (MNO), ktoré majú kľúčovú úlohu pri artikulovaní požiadaviek občanov a zvyšovaní ich politickej účasti na verejnom dianí.

EÚ ako aj jej členské štáty sa objemom finančných prostriedkov a štruktúrou podporených priorít z programov predvstupovej a povstupovej pomoci zaraďujú k najvýznamnejším verejným zdrojom financovania aktivít tretieho sektora. Tento príspevok si kladie za cieľ zmapovať túto pomoc, jej výšku, zameranie, nástroje jej realizácie a výsledky, ktoré boli dosiahnuté.

3.1. Program PHARE a Prechodný fond

3.1.1 Nadnárodné a národné programy podpory občianskej spoločnosti PHARE

V roku 1989 Rada ministrov členských štátov Európskej únie rozhodla o vytvorení programu PHARE v snahe podporiť hospodárske a politické zmeny odohrávajúce sa v krajinách strednej a východnej Európy. Rada Európskej únie na svojom summite v Kodani v júni 1993 stanovila podmienky (tzv. kodaňské kritéria), za ktorých sa kandidátska krajina môže stať členským štátom. Od kandidátskych krajín sa pri plnení kodaňských kritérií očakávalo zaviesť do praxe princípy právneho štátu, ľudských práv a rešpektovania a ochrany národnostných menšín.

Rozvoj pluralitnej demokratickej spoločnosti, plnenie politických kritérií členstva, bolo úzko prepojené s existenciou otvorenej občianskej spoločnosti, ktorá dopĺňa činnosť inštitúcií štátu a trhového hospodárstva. Od roku 1992 sa v rámci programu PHARE financovala pomoc pre rozvoj MNO v krajinách strednej a východnej Európy prostredníctvom nadnárodných programov (LIEN, Partnership, Democracy a Access) ako aj národných programov rozvoja občianskej spoločnosti a národnostných menšín (Civil Society Development a Minority Programmes).

Celkový rozpočet programu PHARE bol určený rozpočtovými orgánmi EÚ (Parlament a Rada). Európska komisia rozhodovala, akú výšku prostriedkov dostane každá asociovaná krajina v jednotlivých rokoch. Proces vypracovania a realizácie programu PHARE pozostáva z dvoch základných etáp – programovania a implementácie.

Programovanie zahŕňalo identifikáciu a výber projektov ako aj dohodu (finančné memorandum) medzi Európskou komisiou a vládou SR o finančnom príspevku vrátane úplného znenia popisu projektov. Koordináciu programovania PHARE na národnej úrovni zabezpečoval Úrad vlády SR v spolupráci s príslušnými ministerstvami a ostatnými ústrednými orgánmi štátnej správy.

Implementácia zahŕňala výberové konania a kontrahovanie, realizáciu projektov, ich monitorovanie a hodnotenie, realizáciu platieb a auditu. Výberové konanie ako aj samotnú implementáciu zabezpečovali príslušné implementačné agentúry. V prípade grantových schém celý proces prebiehal v nasledovných krokoch: príprava výzvy na predkladanie projektových návrhov a príprava smerníc pre žiadateľov, vyhlásenie výzvy, hodnotenie návrhov, podpísanie zmlúv s úspešnými prekladateľmi projektov, realizácia aktivít, monitorovanie a hodnotenie, realizácia platieb.

Nadnárodné programy PHARE podpory občianskej spoločnosti

V prípade nadnárodných programov **LIEN** sa ciele sústreďovali na sociálnu oblasť – vytváranie sociálnych sietí a reintegrácia znevýhodnených skupín, posilňovanie sociálnej solidarity, stimulovanie občianskej iniciatívy a podpora spolupráce medzi MNO.

Na druhej strane nadnárodné programy **Partnership** mali silnejší hospodársky dôraz a podporovali miestny socio-ekonomický rozvoj. Cieľovou skupinou boli okrem MNO aj samospráva a odbory. Navyše programy Partnership podporovali dialóg medzi súkromnými a verejnými organizáciami v otázkach miestneho rozvoja.

Hlavným cieľom programu **Democracy** bola podpora celkového procesu politickej transformácie krajín prostredníctvom mikroprojektov. Išlo napr. o osvojenie si a uplatnenie poznatkov a postupov parlamentnej demokracie politikmi a zamestnancami zákonodarných zborov, posilnenie MNO a združení, ktoré svojimi činnosťami mohli prispieť k podpore pluralitnej demokratickej spoločnosti. Z nadnárodných programov PHARE (LIEN, Partnership, Democracy) bola na Slovensku podporených 146 projektov za 0,97 mil. EUR (NPOA, 2000).

Špeciálny program na posilnenie občianskej spoločnosti **Access 2000** predstavoval pokračovanie podpory poskytovanej z programov LIEN a Partnership s cieľom napomôcť pri prijímaní legislatívy Spoločenstva (*acquis communautaire*), pripraviť kandidátske krajiny na členstvo v EÚ, posilniť inštitucionálnu kapacitu MNO a podporiť účasť sociálne alebo politicky znevýhodnených skupín v občianskej spoločnosti.

Poznatky a skúsenosti s riadením a realizáciou programov LIEN, Partnership a Democracy boli zohľadnené pri príprave programu Access. Program bol postavený podľa možnosti čo najflexibilnejšie a riadil sa decentralizovaným prístupom „zdola nahor“. Bezprostrednými cieľmi programu bolo zmierniť špecifické problémy v oblastiach ochrany životného prostredia a v socio-ekonomickom rozvoji, znižovať marginalizáciu, posilniť inštitucionálnu a operačnú kapacitu MNO a angažovať MNO kandidátskych krajín do činnosti celoeurópskych platforiem a sietí MNO.

Program bol založený na princípe osobitných alokácii pre každú z desiatich kandidátskych krajín, aby sa tak bolo možné zamerať na jej konkrétne *acquis* a ciele jej sociálnej politiky. Takýmto osobitným prístupom preto program Access nadobúda charakter národného programu. Pozornosť sa venovala regionálnym a národným prioritám špecifickým pre danú krajinu. Na základe kritérií počtu obyvateľov, úrovne

rozvoja MNO a potrieb sociálneho sektora sa pre jednotlivé krajiny rozdelilo 20 mil. €, pričom Slovensku sa jeho celú alokáciu vo výške 0,9 mil. € sa podarilo využiť, podporených bolo 60 projektov so spolufinancovaním 10% od prijímateľov.

Národné programy PHARE podpory občianskej spoločnosti

Širší cieľ národných programov (pozri tab. III.1; programy neboli financované zo štátneho rozpočtu) sa zameriaval na posilnenie a rozšírenie kapacity tretieho sektora, zapojenie MNO do politickej a hospodárskej transformácie a vytvorenie vhodného rámca pre MNO pri rozvoji občianskej spoločnosti.

Tabuľka III.1: Pridelená výška pomoci pre MNO z národných programov pre Slovenskú republiku

názov programu	alokácia (mil. €)	kontraktácia (%)	počet projektov
Rozvoj občianskej spoločnosti 1992	1,4	97,3	229
Rozvoj občianskej spoločnosti 1995	0,5	96,8	100
Rozvoj občianskej spoločnosti 1997	3,0	94,2	397
Program rozvoja menších 1999	2,0	99,8	186
Posilnenie kapacít MNO 1999	2,5	99,3	322

Zdroj: Perseus, NPOA

V prípade týchto programov bola podpora PHARE poskytnutá formou nenávratných finančných príspevkov pre MNO v oblastiach sociálnej starostlivosti, informačných služieb, školení, ochrany životného prostredia, demokracie, ľudských práv a ochrany menších. Náklady na riadenie programov dosiahli približne 5 – 10% z celkového rozpočtu. I keď sa ani tieto programy nevyhli ťažkostiam charakteristickým pre riadenie programov PHARE ako oneskorená kontraktácia a následné skrátenie doby realizácie aktivít, ako aj problémy s včasným prevodom prostriedkov na účty konečných prijímateľov pomoci, úroveň zmluvného zabezpečenia (podobne aj vyplatenia) pridelených finančných prostriedkov nad 90% svedčí o schopnosti slovenských MNO predložiť a realizovať vhodné projekty. Z programov rozvoja občianskej spoločnosti boli podporené projekty z celého Slovenska (tabuľka III.2).

Tabuľka III.2: Rozloženie projektov rozvoja občianskej spol. podľa krajov (%)

Bratislavský	Trnavský	Trenčiansky	Nitriansky	Žilinský	Banskobystrický	Košický	Prešovský
39,2	3,3	5,0	6,6	10,0	13,8	9,4	12,7

Zdroj: NPOA

Implementačnou agentúrou pre programy MNO financované zo zdrojov PHARE bola Nadácia na podporu občianskych aktivít (NPOA), ktorá vznikla v roku 1993 v rámci programu EÚ a zodpovedala za administratívne a finančné aspekty realizácie projektov PHARE – výberové konania, udeľovanie kontraktov, realizáciu platieb, vedenie finančných záznamov, podávanie správ a monitorovanie. Vstupom Slovenska do EÚ NPOA svoju činnosť ako implementačná agentúra programov PHARE postupne ukončila

a na základe výberového konania sa v roku 2004 stala správcom finančných prostriedkov oficiálnej rozvojovej pomoci, ktorú Slovenská republika poskytuje Srbsku a Čiernej Hore.

Aby bolo možné objektívne zmerať dosahy veľkého počtu realizovaných projektov MNO podporených zo zdrojov PHARE, museli by byť k dispozícii vhodné ukazovatele a monitorovací/ hodnotiaci rámec zabezpečujúci priame prepojenie medzi cieľmi a výstupmi programov. Celkovo bolo realizovaných 1440 projektov a viac ako 500 MNO na celom Slovensku získalo praktickú skúsenosť s využívaním prostriedkov Európskej únie (Kadlecová – Vajdová, 2003: 691). Z informácií, ktoré boli získané počas ostatných rokov prostredníctvom hodnotenia, je opodstatnené usudzovať, že tieto programy neprispeli len k budovaniu a posilneniu kapacít sektora MNO, ale mali aj pozitívny vplyv na rozvoj demokracie a sociálnu a hospodársku súdržnosť v krajine. Príklady úspešných projektov MNO podporených z programov PHARE zdokumentovala NPOA v niekoľkých publikáciách.

3.1.2 Grantové schémy regionálneho rozvoja PHARE

Podpora PHARE regionálnemu rozvoju umožňovala Slovensku získať finančnú pomoc na podporu zaostávajúcich regiónov na princípoch hospodárskej a sociálnej súdržnosti a cezhraničnej spolupráce v súlade s európskou regionálnou politikou.

Komponent **hospodárskej a sociálnej súdržnosti** (Economic and Social Cohesion – ECOSOC) umožňoval MNO oi. čerpať finančné prostriedky prostredníctvom grantových schém, ktoré boli v prvej fáze predvstupového programovania zamerané predovšetkým na podporu „ľahkých“ aktivít (napr. rozvoj miestnej demokracie, kultúrne podujatia), neskôr pribudli aktivity zamerané na rozvoj infraštruktúry a s tým spojeným socio-ekonomickým napredovaním regiónov.

V roku 1994 vytvorila Európska komisia nový program **cezhraničnej spolupráce** (Cross-Border Cooperation – CBC), s cieľom rozvíjať spoluprácu medzi Slovenskom a príslušnými pohraničnými regiónmi členských štátov EÚ a kandidátskych krajín. Programy vznikli na základe bilaterálnych rokovaní medzi Slovenskom, Maďarskom, Poľskom, Rakúskom a Českom (spolupráca s Českom sa realizovala do roku 2000) a na základe konzultácií s Európskou komisiou. Význam cezhraničnej spolupráce spočíval v podpore hospodárskeho rozvoja v pohraničných regiónoch, podpore približovaniu sa k priemernej úrovni rozvoja dosiahnutej v rámci Európskej únie a príprave Slovenska na efektívne využívanie iniciatívy Spoločenstva INTERREG po vstupe do EÚ.

Od roku 1999 bola podpora PHARE preorientovaná z projektovo založeného prístupu na programový prístup, čo umožnilo navýšenie alokácií finančných prostriedkov PHARE na opatrenia hospodárskej a sociálnej súdržnosti, vrátane grantových schém. Cieľom bolo vybudovať kapacity na regionálnej a miestnej úrovni, ktoré sú potrebné pre absorbovanie niekoľkonásobne vyšších alokácií zo štrukturálnych fondov. Grantové schémy predstavovali doplnok pomoci, ktorý bol poskytnutý v rámci národných programov či programov cezhraničnej spolupráce a umožnili financovanie veľkého počtu malých

projektov v regiónoch po celom Slovensku. V prípade spoločných fondov malých projektov cezhraničnej spolupráce sa mnoho rokov MNO stretávali iba s riadením fondov na centrálnej úrovni, mimo existencie podporných technických sekretariátov v regiónoch, čo sa prejavilo vo viaznucej komunikácii a nedostatočne pripravených projektoch. Situácia sa zlepšila až v roku 2002, keď Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR začalo implementovať v rámci národného programu PHARE 2001 projekt zameraný na vývoj inštitucionálneho rámca a administratívnych kapacít na programovanie a realizáciu štrukturálnych fondov. Ďalšími projektmi v rámci cezhraničnej spolupráce (spoločných fondov malých projektov) bola časť podpory orientovaná na dobudovanie a školenia technických sekretariátov. Z finančných príspevkov Európskej únie boli touto formou posilnené regionálne rozvojové agentúry o funkčnosť technických sekretariátov, ktorých úlohou bolo poskytovať poradenstvo pri tvorbe projektov a zabezpečovať monitorovanie na miestnej úrovni.

Grantové schémy hospodárskej a sociálnej súdržnosti a cezhraničnej spolupráce PHARE umožnili realizáciu veľkého množstva projektov. Tabuľka III.4 zachytáva využitie finančných prostriedkov v rámci 17 grantových schém (GS) za programovacie obdobie 2001 – 2003.⁴³

Tabuľka III.4: Grantové schémy PHARE ECOSOC a CBC 2001 – 2003

názov programu	alokácia PHARE + ŠR (mil. €) ⁴⁴	Projekty (počet)	kontraktácia (%)
2001 Spoločný fond malých projektov SK/HU (CBC)	0,2	5	97,5
2001 Spoločný fond malých projektov SK/PL (CBC)	0,4	21	96,8
2001 Spoločný fond malých projektov SK/AU (CBC)	0,6	24	99,8
2001 GS rozvoja ľudských zdrojov prostredníctvom preventívnych individuálnych aktívnych opatrení pre nezamestnaných (ECOSOC)	4,4	*	*
2002 GS ochrany životného prostredia a zachovania prírody v maďarsko-slovenských hraničných regiónoch prostredníctvom miestnych iniciatív SK/HU (CBC)	2,2	10	98,1
2002 Spoločný fond malých projektov SK/HU (CBC)	0,2	4	94,8
2002 Spoločný fond malých projektov SK/PL (CBC)	0,4	20	100
2002 Spoločný fond malých projektov SK/AU (CBC)	0,6	19	99,8
2002 GS miestneho a regionálneho rozvoja (ECOSOC)	4,6	94	100
2002 GS rozvoja ľudských zdrojov zameraná na flexibilitu trhu práce (ECOSOC)	4,9	80	75,0

⁴³ Oprávnenými subjektami boli verejné orgány (mestá a obce), združenie obcí, združenie právnických osôb (napríklad euroregióny), organizácie financované obcami a v správe obcí, profesijné združenia a komory (napríklad obchodné, hospodárske, poľnohospodárske komory), odbory, školy a univerzity, **nadácie, verejno-prospešné organizácie, občianske združenia, iné mimovládne organizácie a neziskové organizácie**. Podrobnejšie členenie nie je k dispozícii. Jedine v prípade 2002 GS rozvoja ľudských zdrojov so zameraním na flexibilitu trhu práce (ECOSOC) boli oprávnené aj podnikateľské subjekty, ktoré získali finančnú podporu pre ďalších 27 projektov.

⁴⁴ V prípade spoločných fondov malých projektov neinvestičného charakteru štátny rozpočet nepokrýval výdavky spojené s realizáciou projektov. Koneční príjemcovia pomoci si zabezpečovali spolufinancovanie z vlastných zdrojov vo výške min. 10% z celkových oprávnených nákladov na projekt.

2003 Rozvoj a podpora podnikateľských sídiel a infraštruktúry, inovačných aktivít a ľudských zdrojov SK/PL (CBC)	2,3	12	100
2003 Spoločný fond malých projektov SK/PL (CBC)	0,4	15	92,1
2003 GS ochrany životného prostredia SK/AU (CBC)	3,4	13	92,2
2003 GS rozvoja cestovného ruchu SK/AU (CBC)	2,0	14	92,1
2003 Spoločný fond malých projektov SK/AU (CBC)	0,6	19	98,8
2003 GS podpory prípravy miestnych a regionálnych projektov (ECOSOC)	7,2	*	*
2003 Vytvorenie administratívnych kapacít pre implementáciu iniciatívy EQUAL (ECOSOC)	3,0	*	*
2003 Iniciatíva pre vonkajšiu hranicu (ECOSOC)	1,7	17	100

Zdroj: Agentúra na podporu regionálneho rozvoja

* údaje nie sú k dispozícii

Z pohľadu bilancie podporených projektov, bolo pre Slovenskú republiku podstatné etablovanie nadnárodnej spolupráce počnúc rokom 2000, kedy spoločné komisie pre cezhraničnú spoluprácu vypracovali a odsúhlasili nové spoločné programové dokumenty na obdobie rokov 2000 – 2006, v ktorých sa stanovili priority na dané obdobie realizácie. Najväčšie zastúpenie mali MNO vo fondoch malých projektov cezhraničnej spolupráce, v rámci opatrení: rozvoj spolupráce v oblasti kultúry a mládeže, podpora športu, miestna demokracia, podpora opatrení miestneho a regionálneho socio-ekonomického rozvoja, predovšetkým opatrení na podporu rozvoja cestovného ruchu, podpora vzdelávacích aktivít pre inštitúcie a jednotlivcov podieľajúcich sa na miestnom a regionálnom rozvoji, miestnej samospráve a v organizáciách verejného záujmu, vrátane zdravotníctva.

Finančná pomoc výrazne pomohla prijímateľom pomoci v regiónoch vybudovať administratívne kapacity, ktoré zabezpečia správne fungovanie povstupového programu Iniciatívy INTERREG (nástupca cezhraničnej spolupráce) a už spomenutých štrukturálnych fondov. Programovanie a implementácia pomoci boli decentralizované na miestnu úroveň a tam, kde boli miestni aktéri zaangažovaní v rámci informovanosti a implementácie, nedochádzalo k intenzívnejšej fluktuácii. Spoločné fondy malých projektov patria medzi vysoko efektívne mechanizmy. Umožňujú veľkú mobilizáciu projektov na miestnej úrovni a budovanie kapacít pre miestne implementačné orgány. Získané skúsenosti žiadateľov o finančné príspevky boli cenné, avšak PHARE neposkytlo dostatočnú flexibilitu pre dodatočné navýšenie financovania úspešných projektov. Nakoľko v rámci predvstupového obdobia nebolo dostatočne zabezpečené vytvorenie a podpora sietí, či udržiavanie portálu cezhraničnej spolupráce, databázy projektov a uľahčenie vyhľadávania partnerov prostredníctvom internetového portálu, túto situáciu zlepšil horizontálny fond INTERREG IIIA, ktorý umožňuje šírenie informácií a výmenu medzi novými regiónmi, ktoré sú zahrnuté do cezhraničnej spolupráce.

Projekty hospodárskej a sociálnej súdržnosti sa zameriavali predovšetkým na školenia pre plnohodnotné a efektívne využívanie štrukturálnych fondov (poskytovali sa priamo predkladateľom projektov a projektovým manažérom), či na realizáciu pilotných finančných schém a prípravu takých typov projektov, ktoré budú v budúcnosti

podporované z kohézneho a štrukturálnych fondov. Grantové schémy rozvoja ľudských zdrojov boli určené na aktivity napomáhajúce začleniť sa do pracovného trhu, posilňujúce rovnaké príležitosti na pracovnom trhu a spoločenské začlenenie, ďalej boli cieľené na podporu zamestnanosti spoločensky ohrozených skupín, či rovnaké príležitosti pre ženy a mužov a zosúladenie rodinného a pracovného života.

Spolufinancovanie sa zabezpečovalo prostredníctvom podpory zo štátneho rozpočtu alebo samotným žiadateľom o nenávratný finančný príspevok. V závislosti od typov predkladaných projektov boli určené rozdielne limity financovania príjemcom pomoci. V prípade podpory investičných aktivít pomoc Európskej únie nemohla presiahnuť 75% príspevku PHARE, pričom príjemca pomoci sa podieľal 25% z celkového rozpočtu projektu. V prípade spoločného fondu malých projektov cezhraničnej spolupráce príjemca pomoci musel zabezpečiť spolufinancovanie do výšky minimálne 10% z celkových oprávnených nákladov realizácie projektu.

Výdavky spojené s prípravou, výberom, posudzovaním a monitorovaním grantových schém mohli dosiahnuť 7% z celkového príspevku PHARE. Podobne ako v prípade národných programov rozvoja občianskej spoločnosti sa nedostatky pri riadení programov prejavili oneskorenou kontraktáciou a následnou skrátanou dobou realizácie projektov, resp. prepadnutím časti finančných prostriedkov u tých organizácií, ktoré nedokázali flexibilne reagovať na zmenu harmonogramu realizácie aktivít (predovšetkým v prípade investičných projektov výstavby infraštruktúry). Množstvo podporených projektov a vysoké percento skutočne čerpaných finančných prostriedkov sú však dôkazom, že oprávnené subjekty, vrátane MNO, v maximálnej miere využili na financovanie svojich aktivít predvstupový nástroj PHARE. Každoročným predkladaním nových žiadostí o nenávratné finančné príspevky získali žiadatelia zručnosti v príprave projektov a v kombinácii so školeniami, ktoré boli intenzívnejšie poskytované organizáciám od roku 2003, by mali byť oveľa lepšie pripravené na efektívne čerpanie štrukturálnych fondov EÚ.

Negatívne boli v ostatných rokoch hodnotené slabé administratívne kapacity Agentúry na podporu regionálneho rozvoja na Ministerstve výstavby a regionálneho rozvoja SR. Od začiatku činnosti v roku 2001 sa implementácia programov nerealizovala načas v súvislosti s nedostatočnou internou koordináciou v rámci ministerstva, nízkymi profesionálnymi štandardmi a nedostatkom skúsenosti administratívnych pracovníkov. Napriek poskytovaným školeniam dochádzalo k častej fluktuácii projektových manažérov, čo sa prirodzene odrazilo na zdĺhavom procese schvaľovania projektov, prípadne prepadu časti pridelenej finančnej podpory (hlavne v prípade veľkých investičných projektov).

3.1.3 Prechodný fond

Na obdobie rokov 2004 – 2006 sa článkom 34 Aktu o pristúpení vytvoril Prechodný fond (Transition Facility) na financovanie vybraných činností súvisiacich s budovaním inštitúcií v nových členských štátoch. Jeho účelom je posilniť administratívne kapacity nových členov pri vykonávaní a presadzovaní právnych predpisov Spoločenstva (*acquis*

communautaire). Rozvoj občianskej spoločnosti a tretieho sektora nepatrí medzi priority Prechodného fondu, keďže Slovensko sa považuje za fungujúcu demokraciu. Avšak veľa prvkov *acquis* sa zakladá aj na aktívnej činnosti mimovládneho sektora. Napríklad v rámci projektu Prechodného fondu 2004 **Boj proti drogám** sa bude realizovať grantová schéma s rozpočtom 1 mil. €, ktorý spravuje Úrad vlády SR a o nenávratné finančné príspevky sa budú môcť uchádzať MNO a samospráva, ktoré sa vo svojej činnosti venujú boju proti drogám.

3.2. Bilaterálna pomoc, nórsky a švajčiarsky finančný mechanizmus

Bilaterálna pomoc

Dôležitý zdroj, z ktorého môžu financovať svoje aktivity aj MNO, predstavujú programy bilaterálnej spolupráce medzi Slovenskou republikou a členskými štátmi Európskej únie, ako aj Švajčiarskom a Nórskom. Cieľom programov je posilňovanie vzájomnej spolupráce a podpora stability v stredoeurópskom regióne ako aj podpora Slovenska v integrácii do Európskej únie. Orientácia pomoci vychádza z priorit stanovených vládou SR a jej najväčšia časť smeruje do oblasti životného prostredia, rozvoja regiónov, vzdelávania a kultúry, šandardizácie a normalizácie, infraštruktúry, reformy verejnej správy, podpory menšín a rozvoja občianskej spoločnosti. Za koordináciu bilaterálnej pomoci členských štátov Európskej únie a Nórskeho kráľovstva zodpovedá Úrad vlády SR. Tabuľka III.5 zachytáva celkovú alokáciu z programov bilaterálnej pomoci členských krajín EÚ a Nórska, celkový počet podporených projektov ako aj počet podporených projektov MNO za roky 2002 – 2004.⁴⁵

Tabuľka III.5: Bilaterálna pomoc v r. 2002 – 2004 pre Slovenskú republiku a MNO

rok	celková alokácia (mil. SKK)	celkový počet podporených projektov	počet podporených projektov MNO
2002	778,7	138	12
2003	916,2	256	59
2004	753,1	244	45

Zdroj: Úrad vlády SR (www.vlada.gov.sk/phare)

Finančný mechanizmus EHP a Nórskeho kráľovstva

Slovenská republika po vstupe do EÚ vstúpila aj do Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), do ktorého patria aj krajiny EFTA. Na základe dohody medzi EÚ a krajinami EFTA poskytne Nórske kráľovstvo Slovenskej republike finančnú pomoc vo výške 67 mil. € v období piatich rokov (2004 – 2009) na zmiernenie hospodárskych a sociálnych

⁴⁵ Niektoré štáty poskytujú svoju pomoc priamo konečným prijímateľom (napr. britský Know How Fund) bez toho, aby ju koordinovali s Úradom vlády SR. Cieľovou skupinou takýchto programov sú vo veľkej miere aj MNO. Tabuľka III.6 takúto bilaterálnu pomoc nezachytáva.

rozdielov prostredníctvom nenávratných finančných príspevkov na investičné a rozvojové projekty.

Čerpanie prostriedkov sa realizuje prostredníctvom troch typov nástrojov: individuálne projekty, programy (portfólio samostatných projektov za účelom dosiahnutia spoločného cieľa) a grantové schémy. Subjekty oprávnené predkladať návrhy projektov sú orgány verejnej a súkromnej sféry, MNO, národné, regionálne a miestne orgány, vzdelávacie a výskumné inštitúcie a verejno-súkromné partnerstvá. Prostriedky finančného mechanizmu sú doplnkové zdroje, pričom maximálna výška príspevku predstavuje 85% v prípade verejného sektora a 60% v prípade súkromného sektora.

Najväčšie možnosti pre tretí sektor na čerpanie prostriedkov z finančného mechanizmu EHP a Nórskeho kráľovstva predstavujú grantové schémy, v rámci ktorých bol vytvorený špeciálny Fond pre MNO s rozpočtom 5,88 mil. € (vrátane spolufinancovania zo štátneho rozpočtu). Prerozdelenie prostriedkov v rámci jednotlivých grantových schém zachytáva tabuľka III.6. Sprostredkovateľ zodpovedný za riadenie grantových schém si môže z celkového rozpočtu vyčleniť sumu vo výške 4-10% na náklady riadenia.

Tabuľka III.6: Rozpočty vyčlenené pre grantové schémy Fondu pre MNO

grantová schéma	finančný mechanizmu (€)	štátny rozpočet (€)	spolu (€)
trvaloudržateľný rozvoj	2 000 000	352 941	2 352 941
ľudské práva	1 500 000	264 706	1 754 706
sociálne veci	1 500 000	264 706	1 764 706
spolu	5 000 000	882 353	5 882 353

Zdroj: Úrad vlády SR (www.eeagrants.sk)

Nenávratné finančné príspevky budú vyplácané formou predfinancovania (preddavkov) a môžu byť poskytnuté len MNO, sociálnym partnerom (odbory, zamestnávateľia) a Slovenskému červenému krížu a to najviac do výšky 90 % oprávnených nákladov projektu, pričom výška príspevku z finančného mechanizmu tvorí 76,5 – 81 %, zo štátneho rozpočtu maximálne 13,5 % a vlastné zdroje konečného prijímateľa musia tvoriť minimálne 10 % oprávnených nákladov projektu. Maximálna výška príspevku nesmie spravidla presiahnuť ekvivalent 100 000 € a zverejnenie prvých výziev na predkladanie projektových návrhov sa predpokladá v polovici roka 2007.

Švajčiarsky finančný mechanizmus

Švajčiarsky finančný mechanizmus vytvára nové možnosti finančnej podpory pre desať nových členov Európskej únie na roky 2006 – 2010 vo forme nenávratných finančných príspevkov. Švajčiarsko poskytne v období piatich rokov týmto krajinám finančné zdroje vo výške 650 mil. €. Pre Slovenskú republiku je určený objem finančných prostriedkov vo výške približne 6,7%, čo predstavuje 43,55 mil. € disponibilných prostriedkov na obdobie rokov 2006 – 2010. Finančná podpora sa bude realizovať na základe

bilaterálnych dohôd Slovenskej republiky so Švajčiarskou konfederáciou. Začiatok implementácie projektov sa predpokladá v roku 2007.

Hlavným cieľom aktivít podporovaných z finančného mechanizmu je znižovanie hospodárskych a sociálnych rozdielov pri rešpektovaní zásady trvaloudržateľného rozvoja. Pre využívanie pomoci zo Švajčiarskeho finančného mechanizmu boli definované tieto štyri obsahové zamerania: 1) bezpečnosť, stabilita a podpora reforiem; 2) životné prostredie a infraštruktúra; 3) rozvoj súkromného sektora; 4) rozvoj ľudských a sociálnych zdrojov. Oprávnené na predkladanie žiadostí o poskytnutie nenávratných finančných príspevkov sú orgány verejnej a súkromnej sféry, MNO, národné, regionálne a miestne orgány, vzdelávacie a výskumné inštitúcie a verejno-súkromné partnerstvá. Realizácia projektov si bude vyžadovať spolufinancovanie z národných zdrojov na úrovni minimálne 15% (verejný sektor), resp. 40% (súkromný sektor). Avšak príspevky na projekty a programy MNO môžu byť financované až do výšky 100% zo zdrojov švajčiarskeho finančného mechanizmu.

3.3. Štrukturálne fondy

Po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie v roku 2004 dostala naša krajina príležitosť využívať finančné prostriedky vo väčšom objeme, ako jej bolo vyčlenené z predvstupových fondov. V priebehu rokov 2004 – 2006 sa zverejňujú príslušné výzvy na predkladanie projektových návrhov. MNO sa môžu zapájať do podporných nástrojov prostredníctvom operačných programov štrukturálnych fondov a iniciatív Spoločenstva. Z hľadiska finančnej alokácie predstavujú najatraktívnejšiu oblasť štrukturálnej podpory pre MNO Operačný program Základná infraštruktúra, Sektorový operačný program Ľudské zdroje, Sektorový operačný program Priemysel a služby, Jednotný programový dokument NUTS II – Bratislava Cieľ II a Jednotný programový dokument NUTS II – Bratislava Cieľ III.

Operačný program Základná infraštruktúra umožňuje realizovať aktivity spojené s budovaním občianskej infraštruktúry (školskej, zdravotníckej, sociálnej a kultúrnej). Ďalším opatrením v rámci uvedeného programu je budovanie inštitucionálnej infraštruktúry v regionálnej politike, ktorého cieľom je zlepšiť kapacity strategického plánovania, zabezpečiť dostatočnú inštitucionálnu vybavenosť miestnych a regionálnych rozvojových organizácií.

Vidiecke oblasti so svojimi špecifickými problémami, ako je nedostatok pracovných príležitostí a s tým spojená migrácia, nízka úroveň služieb, či nedostatočná ochrana kultúrneho dedičstva a starostlivosť o pamiatky, sú podporované v súlade s *Jednotným programovým dokumentom NUTS II – Bratislava Cieľ II*. MNO majú možnosť predkladať projekty, ktorých aktivity smerujú napr. do obnovy tradícií a zvykov, rozvoja tradičných remesiel a výroby.

Pri prípravách *Jednotného programového dokumentu NUTS II – Bratislava Cieľ III* boli vytvorené podmienky pre MNO na získanie nenávratného finančného príspevku prostredníctvom opatrení zvýšenia zamestnanosti znevýhodnených skupín na trhu práce

a skupín ohrozených sociálnym vylúčením, kde je zámerom vytváranie a rozvoj regionálnych a miestnych partnerstiev.

Sektorový operačný program Ľudské zdroje predstavujú tri druhy priorít: rozvoj aktívnej politiky trhu práce, posilnenie sociálnej inklúzie a rovnosti pracovných príležitostí, zvýšenie kvalifikácie a prispôsobivosti pracovnej sily. Program je určený pre širokú oblasť inštitúcií, pričom MNO sa môžu zapojiť do nasledujúcich aktivít: rozvoj vzdelávania a prípravy uchádzačov o zamestnanie s cieľom zlepšenia ich možností na trhu práce, zlepšenie zamestnateľnosti skupín ohrozených sociálnym vylúčením, odstraňovanie prekážok rovnosti medzi mužmi a ženami s dôrazom na zosúladenie rodinného života, aktivity prispôsobenia odbornej prípravy a vzdelávania požiadavkám spoločnosti, akými sú systémy monitorovania a hodnotenia odborného vzdelávania, príprava učebníc, aktualizácia študijných odborov, zvýšenie rozsahu a kvality ďalšieho vzdelávania s dôrazom na zvýšenie kvalifikácie a prispôsobivosti pracovnej sily, či rozvoj poradenstva o povolaniach, na ktoré získajú organizácie možnosť realizovať projekty.

Sektorový operačný program Priemysel a služby v sebe zahŕňa dve priority – rast konkurencieschopnosti priemyslu a služieb s využitím rozvoja domáceho rastového potenciálu a druhá priorita pod názvom rozvoj cestovného ruchu. Podpora budovania a rekonštrukcie infraštruktúry (vrátane infraštruktúry cestovného ruchu) je určená aj neziskovým organizáciám.

Pre žiadateľov o grant v rámci poľnohospodárskych aktivít poskytuje *Sektorový operačný program Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka* rôzne formy podpory, z ktorých pre MNO sú aplikovateľné priority zamerané najmä na vzdelávanie.

Európska únia okrem rámcových programov štrukturálnych fondov realizuje aj tzv. iniciatívy Spoločenstva, ktorých cieľom je vytváranie sietí, rozvíjanie spolupráce medzi partnermi viacerých krajín a získavanie skúseností. Slovenská republika má možnosť zapojiť sa v rámci rokov 2004 – 2006 do iniciatív INTERREG III a EQUAL.

Pri predkladaní projektových návrhov si je potrebné uvedomiť, či spĺňajú kritériá oprávnenosti na čerpanie v rámci príslušného opatrenia daného operačného programu, či je zabezpečená požadovaná výška spolufinancovania a mnohé ďalšie faktory, ako napr. merateľnosť výsledkov alebo pripravenosť na realizáciu (kompletná podporná dokumentácia – doklady o vysporiadaní vlastníckych práv, stavebné povolenia a pod.). Projekty musia byť nákladovo efektívne, s minimálnym negatívnym dosahom na životné prostredie, zachovávať rovnosť príležitostí a predstavovať celkový prínos pre rozvoj daného regiónu. Tieto faktory sú rozhodujúce pri posudzovaní projektových návrhov a ovplyvnia v značnej miere schvaľovací proces v prospech predkladateľov. Nakoľko v rámci predvstupového programu PHARE neboli predkladané projekty vždy dostatočne pripravené, mnohokrát dochádzalo k oneskoreniam vo výberovom konaní, následne v procese realizácie aktivít s tým súviselo skrátenie harmonogramu implementácie alebo zrušenie časti aktivít a tým k zníženiu pridelenej sumy v neprospech prijímateľa pomoci.

Pomoc zo štrukturálnych fondov sa poskytuje formou nenávratného finančného príspevku. Spolufinancovanie projektov je zabezpečované kombináciou príspevku štátu a konečného príjemcu. V programovom období 2004 – 2006 platí pre poskytovanie pomoci z prostriedkov štrukturálnych fondov a národných verejných zdrojov nasledovné: MNO zabezpečujú 5% z celkových oprávnených nákladov na projekt z vlastných zdrojov. Príspevok zo štrukturálnych fondov sa na základe negociácií SR s Európskou komisiou dohodol v maximálnej výške 75%, resp. 80% z celkových oprávnených nákladov a spolufinancovanie zo štátneho rozpočtu je zabezpečované vo výške maximálne 20%, resp. 15% z celkových oprávnených nákladov. Výnimkou je preplatenie 100% celkových oprávnených nákladov pre MNO pri neziskových projektoch Európskeho sociálneho fondu.

Prehľad o predložených projektoch MNO a projektoch, ktoré sa realizujú od vstupu SR do EÚ prostredníctvom štrukturálnych fondov, poskytujú tabuľky č. III.7 a III.8.

Tabuľka III.7: Zapojenie MNO vo výzvach o NFP zo ŠF a iniciatív

program	predložené projektové návrhy (počet)	požadovaná suma spolu (mil. €)
SOP Priemysel a služby	5	141,2
SOP Ľudské zdroje	344	1 338
SOP Poľnohospodárstvo a rozvoj vidieka	5	33,2
OP Základná infraštruktúra	79	2 414,2
JPD NUTS II - Bratislava Cieľ 2	1	0,7
JPD NUTS II - Bratislava Cieľ 3	102	657,3
INTERREG IIIA Rakúsko - SR	79	399,9
INTERREG IIIA Poľsko - SR	29	56,4
INTERREG IIIA SR - ČR	31	57,2
Program susedstva Maďarsko – SR - Ukrajina	35	449,6
EQUAL	138	1 612,6
spolu	848	7 160,3

Zdroj: ITMS, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR (november 2005)

Tabuľka III.8: Prehľad realizovaných projektov MNO zo ŠF v období 2004-2005

program	schválené projekty (počet)	štrukturálne fondy (mil. €)		spolufinancovanie (vlastné zdroje a ŠR) (mil. €)		spolu (mil. €)	
		plánované FP	čerpané FP	plánované FP	čerpané FP	plánované FP	čerpané FP
SOP Ľudské zdroje	77	158,5	5,7	55,2	1,8	213,7	7,5
JPD NUTS II - Bratislava Cieľ 3	21	24,6	0,4	22,7	0,4	47,3	0,8
INTERREG IIIA Rakúsko - SR	4	6,7	0	4,9	0	11,6	0
INTERREG IIIA Poľsko - SR	1	0,3	0	0,1	0	0,4	0
EQUAL	56	550,8	11,4	224,6	4,1	775,4	15,5
spolu	159	740,9	17,6	307,6	6,3	1 048,5	23,9

Zdroj: ITMS, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR (november 2005)

Poznámka: FP – finančné prostriedky

S cieľom výmeny prvých skúseností sa v marci 2005 konala v Českej Skalici Čerychova konferencia s podnázvom Stredoeurópsky seminár o financovaní z fondov Európskej únie, na ktorom sa zúčastnili zástupcovia MNO z krajín V4 (Česko, Maďarsko, Poľsko, Slovensko) a Rumunska, ako kandidátskej krajiny. Na konferencii boli diskutované praktické problémy a prvé skúsenosti v oblasti využívania štrukturálnych fondov. MNO v jednotlivých krajinách V4 ocenili pozitívne možnosť účasti na programovaní a realizácii projektov v rámci štrukturálnych fondov, čo viedlo k identifikácii problémov, ktoré sa vyskytli pri realizácii programov štrukturálnych fondov a k ich minimalizácii, resp. odstráneniu (zvýšenie transparentnosti, predchádzanie korupcii, zvyšovanie efektívnosti riadenia). Z hľadiska prípravy na programové obdobie rokov 2007 – 2013 uviedli zástupcovia MNO V4 niekoľko návrhov na zlepšenie realizácie programov štrukturálnych fondov:

1) ako prospešné sa javí zapojenie MNO v procesoch, ktoré podporujú cezsektorovú spoluprácu medzi jednotlivými MNO, čo môže priniesť výhody pri výbere expertov z radov MNO (návrh poľských partnerov). Angažovanosť MNO v Poľsku je podnecovaná prostredníctvom poradenských sekretariátov a mikrograntov (skúsenosti v rokoch 2004 a 2005 poukazujú, že sektor MNO je v Poľsku často jediným na regionálnej úrovni, ktorý najviac využíva poradenské služby). Slovenské MNO ocenili výrazné zlepšenie transparentnosti procesov pri výbere projektov (v súvislosti s protikorupčnými pracovnými skupinami pri riadiacich orgánoch) a kritizovali prevahu ministerských úradníkov v monitorovacích komisiách.

2) ako slabá stránka sa javí nestabilita riadenia a s tým spojené zdĺhavé nadobudnutie právoplatnosti dokumentov. Nejasnosti v prioritách a opatreniach v operačných programoch, či pri riadení programov vedú k zdĺhavému schvaľovaniu dokumentov. Nedostatky sú vnímané tiež na úrovni poradenstva, kde neexistujú stanovené štandardy (skúsenosti na národnej a špeciálne na regionálnej úrovni potvrdzujú menší záujem a slabú dôveru mnohých MNO, čo tiež súvisí s nedostatočnou podporou vlády pre účasť MNO).

V tomto smere je potrebné sa naďalej venovať otázkam určenia štandardov, ktoré stanovujú kvalitné poradenstvo, väčšie zaangažovanie MNO v procese prípravy programových dokumentov a riadenia štrukturálnych fondov, dostatočné a kvalifikované zastúpenie v monitorovacích komisiách, školenia na všetkých úrovniach (od vstupných školení miestnych MNO až po špecializované školenia pre členov monitorovacích komisií), či možnosť získania odbornej pomoci.

3.4 Záverečné poznámky k financovaniu MNO z programov EÚ

EÚ a jej členské štáty spolu s Nórskom a Švajčiarskom poskytujú tretiemu sektoru rozsiahlu pomoc, ktorá má kľúčový význam pre rozvoj veľkosti a pôsobnosti tretieho sektora na Slovensku. MNO sa aj prostredníctvom týchto programov mohli stať relevantným partnerom pri riešení politických, hospodárskych a sociálnych otázok.

V záujme efektívneho a hospodárneho využívania týchto prostriedkov treba zamedziť duplicitnému financovaniu a snažiť sa o koordináciu programov, ktoré sú financované zo štátneho rozpočtu ako aj medzinárodnými donormi. Takúto úlohu dnes čiastočne plní platforma združujúca mimovládne organizácie udeľujúce nenávratné finančné príspevky – Fórum donorov. Avšak veľké množstvo finančných príspevkov sa prerozdeľuje prostredníctvom grantových schém, ktoré riadi štátna správa (napr. Agentúra na podporu regionálneho rozvoja), a preto by bolo potrebné ustanoviť vzájomnú spoluprácu aj na tejto úrovni.

Školenia a poradenstvo pre žiadateľov o nenávratné finančné príspevky by mali byť bežne dostupné, aby sa predišlo príprave nekvalitných projektov. Okrem implementačných agentúr, ktoré zodpovedajú za riadenie grantových schém, musia významnú úlohu zohrávať aj servisné organizácie v rámci tretieho sektora. Aktívne však k celému procesu musia pristupovať hlavne samotné MNO, lebo všetky relevantné informácie sú dostupné na internete, implementačné agentúry navyše organizujú k jednotlivým grantovým schémam informačné dni a rovnako je možné telefonicky, elektronicky alebo osobne prípravu projektu konzultovať.

V prípade nenávratných finančných príspevkov zohráva dôležitú úlohu transparentnosť, efektívnosť a hospodárnosť pri ich využívaní. Okrem pravidelného podávania správ o projektoch, musí prebiehať aj systematické monitorovanie priamo na mieste, čím sa bude minimalizovať možnosť nezrovnalostí či sprenevery. Oveľa väčšia pozornosť sa bude musieť venovať vyhodnocovaniu celkových dosahov programov, čo si vyžaduje zlepšiť formuláciu samotných ukazovateľov už počas programovania tak, aby boli merateľné a vybudovať štruktúry na zber a spracovanie údajov. Úspech programov rozvoja občianskej spoločnosti alebo podpory národnostných menšín závisel od veľkého počtu MNO, ktoré implementovali projekty na regionálnej alebo miestnej úrovni. Neexistuje však mechanizmus, ktorý by sa pokúsil súhrnne zmerať širšie efekty realizovaných projektov na spoločnosť. Nie je teda možné určiť, čo programy dosiahli či už jednotlivito alebo spoločne. Existencia takejto spätnej väzby je pritom dôležitým predpokladom správneho formulovania priorít počas prípravy programových dokumentov ďalších nástrojov pomoci.

Bibliografia

- kolektív autorov: Závěrečná správa – Analýza výsledkov poukázanej sumy z 2% z dane v roku 2004 vypracovaná pre Nadáciu pre deti Slovenska. 1. slovenské neziskové servisné centrum, Bratislava, 2005, dostupné na www.partnerstva.sk.
- Belejová, M.: Súčasný stav financovania mimovládnych organizácií zo štátnych zdrojov na Slovensku. Slovenská akademická informačná agentúra – Servisné centrum pre tretí sektor, Bratislava, 2000.
- Building Bridges: Phare and Civil Society Development in Central and Eastern Europe. Bratislava: NPOA, marec 2000.
- Čerych Conference – Central European Seminar on EU Funding, particularly EU Structural Funds. Česká Skalica, 2005.
- Dluhá, M. – Kouřil, K.: Štátne zdroje a financovanie mimovládnych organizácií na Slovensku v rokoch 1998 – 2002. Slovenská akademická informačná agentúra – Servisné centrum pre tretí sektor, Bratislava, 2002.
- Filadelfiová, J. – Dluhá, M. – Marček, E. – Košičiarová, S.: Poznávanie tretieho sektora na Slovensku. S.P.A.C.E., Bratislava, 2004.
- Finančné memorandum SK0013 Špeciálny program na posilnenie občianskej spoločnosti a prípravu na vstup kandidátskych krajín strednej a východnej Európy. (www.vlada.gov.sk/phare)
- From Pre-Accession to Accession – Interim Evaluation of Phare Support Allocated in 1999-2002 and Implemented until November 2003 (Consolidated Summary Report). EMS, marec 2004.
- Implementácia Rámca podpory Spoločenstva 2004 – 2006: Slovenská republika. Výročná správa za rok 2004 – stav k 31.12.2004. Bratislava: MVRR SR, 2005.
- Jednotný programový dokument NUTS II – Bratislava Cieľ 2. Bratislava: MVRR SR, 2004.
- Kadlecová, J. – Vajdová, K.: Mimovládne neziskové organizácie a dobrovoľníctvo. In: Kollár, M. – Mesežnikov, G. (eds.): *Slovensko 2003: súhrnná správa o stave spoločnosti*. Bratislava: IVO, 2003, s. 683-704.
- Koncepcia systému finančného riadenia štrukturálnych fondov (verzia 5.0). Bratislava: Ministerstvo financií SR, 2005.
- Marček, E.: Financovanie neziskového sektora po roku 1989. In: Majchrák, J. – Strečanský, B. – Bútor, M. (eds.): *Keď ľahostajnosť nie je odpoveď: príbeh občianskeho združovania na Slovensku po páde komunizmu*. Bratislava: IVO, 2004, s. 91-143.

Multi-Country Thematic Evaluation Report on Civil Society No. S/ZZ/CIV/01004. OMAS, 10.09.2001.

Návrh na zabezpečenie využitia Švajčiarskeho finančného mechanizmu v SR. Bratislava: ÚV SR a MF SR, 2005.

Operačný program Základná infraštruktúra. Bratislava: MVRR SR, 2003.

Patríme do Európy 1993 – 1998. Bratislava: NPOA, 1998.

Phare a občianska spoločnosť na Slovensku 1998 – 2000. Bratislava: NPOA, 2000.

Phare Grant Scheme Review: Interim Evaluation of Phare Support Allocated in 1999-2002 and Implemented until November 2003. EMS, apríl 2004.

PHARE, ISPA a SAPARD: od nástrojov predvstupovej pomoci po štrukturálne fondy Európskej únie v Slovenskej republike. Bratislava: Delegácia Európskej komisie v SR, 2003.

Pravidlá pre blokové granty Finančného mechanizmu EHP a Nórskeho finančného mechanizmu 2004 – 2009. (www.eeagrants.sk)

Sektorový operačný program Priemysel a služby. Bratislava: MVRR SR, 2003.

Sektorový operačný program Ľudské zdroje. Bratislava: MPSVR SR, Bratislava, 2003.

Správy o bilaterálnej pomoci členských krajín EÚ a Nórskeho kráľovstva Slovenskej republike v roku 2002, 2003 a 2004. Bratislava: Úrad vlády SR. (www.vlada.gov.sk/phare)

Transition Facility Programming and Implementation Guide. Brusel: Európska komisia, 19.12.2003.

Transition Facility Project Fiche 2004/016-764.03.02 Support to the Implementation of the National Programme for Fight against Drugs. Úrad vlády SR.

Uznesenie vlády SR č. 254 zo 06.04.2005 ku Koncepcii financovania projektov podporovaných zo štrukturálnych fondov na roky 2004 – 2006.

Výzva na predkladanie žiadostí na sprostredkovateľa pre blokový grant v rámci Fondu pre mimovládne organizácie z nórskeho finančného mechanizmu a finančného mechanizmu EHP. Bratislava: Úrad vlády SR, 07.10.2005. (www.eeagrants.sk)

PRÍLOHA 1

Inštitúcia	Norma upravujúca poskytovanie dotácií pre MNO od štátnych inštitúcií	Spôsob rozhodovania štátnych inštitúcií o dotáciách
MH SR	Zákon č. 634/1992 Zb. o ochrane spotrebiteľa v znení neskorších predpisov (prostriedky pre OZ pôsobiace v rámci ochrany spotrebiteľa) – od septembra 2004, predtým podmienky pre poskytovanie finančných prostriedkov vypracované MH SR.	Obvykle ide o komisiu zloženú z 5 zamestnancov MH SR z rôznych sekcií. V minuloročnej komisii, ktorá pridelovala prostriedky na rok 2005 bol členom i riaditeľ kancelárie ministra. Vyhodnotenie projektov a návrh na rozdelenie dotácií predloží komisia ministrom na odsúhlasenie.
MP SR	Výnos Ministerstva pôdohospodárstva SR č. 1657/2004-100	Žiadosti posudzuje komisia na svojom zasadnutí a návrh o pridelení finančných prostriedkov odporúča ministrom na schválenie. Komisia je poradným orgánom ministra a riadi sa štatútom č. 2548/2004-100. Minister podpisuje <i>un bloc</i> záznam z daného rokovania komisie. V komisii sú pracovníci MP SR a 1 zástupca MF SR.
MZV SR	Výnos MZV SR zo dňa 10.12.2004 c.137.728/2004-SEVS o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MZV SR.	O pridelovaní finančných prostriedkov rozhoduje komisia MZV SR, zložená z jej zamestnancov. Komisia vyhodnotí žiadosti na základe nasledovných kritérií (1 až 3 bodmi): odborná spôsobilosť žiadateľa, súlad s prioritami zahraničnej politiky SR, opodstatnenosť výdavkovej časti rozpočtu. Komisia predkladá ministrom na schválenie zoznam vybraných projektov spolu návrhom finančnej dotácie.
MS SR	neuvádza	Výška príspevku pre Združenie sudcov Slovenska, jediné občianske združenie, ktorému MS SR poskytuje dotáciu, priamo vyplýva zo schváleného rozpočtu pre kapitolu MS SR.
MV	Zákon č. 523/2004 Z. z. o rozpočtových pravidlách verejnej správy a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov, Nariadenie ministra vnútra Slovenskej republiky z 29.1.2001 č.7 o poskytovaní dotácií na zabezpečenie rozvoja telesnej kultúry, Výnos MV SR z 15.11.2004 č. 207-2004/02491 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MV SR.	O celkových sumách finančných prostriedkov poskytovaných v rámci bežných transferov rozhoduje minister vnútra Slovenskej republiky po prerokovaní rozpisu rozpočtu na príslušný rozpočtový rok v porade vedenia Ministerstva vnútra Slovenskej republiky. Návrh rozpisu rozpočtu na schválenie predkladá generálny riaditeľ sekcie ekonomiky. Konkrétne sumy sú v zmysle interných predpisov pridelované na základe predložených žiadostí.
MZ	Výnos MZ SR z 6. apríla 2004 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MZ SR	Neposkytlo informácie
MO	Výnos Ministerstva obrany Slovenskej republiky z 20. septembra 2005 č. SELP/K-15/3-487 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva obrany Slovenskej republiky	O prerozdelení finančných dotácií rozhoduje komisia, ktorá je zložená zo zamestnancov ministerstva obrany.
ÚV	Výnos č. 1/2004 z 28. apríla 2004 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Úradu vlády Slovenskej republiky	Kancelária podpredsedu vlády SR: odborná komisia zo zástupcov MK, MŠ, ÚV. Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov: grantová komisia, zložená z predstaviteľov 9 ústredných štátnych orgánov (mená, štatút a rokovací poriadok zverejnené na internete), predkladá výsledky svojho rokovania splnomocnencom vlády SR pre zahraničných Slovákov na schválenie a následne po kontrasignovaní podpredsedom vlády pre legislatívu Ekonomickému odboru Úradu vlády SR na prípravu zmlúv so subjektami, ktoré dostanú podporu. Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity: o žiadostiach rozhoduje grantová komisia ÚV SR.
SAV	Zákon o rozpočtových pravidlách a Podmienky	Každoročne na základe predloženia finančných

	poskytnutia dotácie pre vedecké spoločnosti pri SAV, schválené MF SR	projektov vedeckých spoločností rozhoduje 6-členný Výkonný výbor Rady vedeckých spoločností pri SAV, riadi sa Usmernením RVS
MPSVR	Výnos MPSVR z 25.2.2004 č. 37/2004-II/1 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MPSVR SR v znení výnosu MPSVR SR zo 7.9.2004 č. 3950/2004-II/1. Okrem toho má MPSVR SR schválené k vykonávaniu smernice tieto dokumenty: Štatút komisie na posudzovanie žiadostí o poskytnutie dotácie OZ, rokovací poriadok komisie, kritéria hodnotenia žiadostí.	O pridelovaní finančných prostriedkov OZ rozhoduje minister práce, sociálnych vecí a rodiny SR na základe odporúčania komisie, členov ktorej menuje minister a sú v nej zastúpení zástupcovia vecne príslušných sekcií ministerstva, ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny, samosprávy a mimovládneho sektora.
MŽP / Environmentálny fond	Od 01.01.2005 nadobudol platnosť zákon č.587/2004 Z.z. o Environmentálnom fonde a o zmene niektorých zákonov a od 01.05.2005 Vyhláška č.157/2005 MŽP SR, ktorou sa vykonáva zákon o Environmentálnom fonde, podľa ktorých sa finančné prostriedky poskytujú na uskutočňovanie štátnej podpory starostlivosti o životné prostredie. Pokyn MŽP SR č. 2/99-6 o poskytovaní dotácií občianskym združeniam, záujmovým združeniam právnických osôb, nadáciám, neinvestičným fondom a neziskovým organizáciám poskytujúcim verejnoprospešné služby s environmentálnym zameraním.	Podľa ust. § 4 ods. (3) zákona č. 587/2004 Z.z. o poskytnutí prostriedkov fondu na účely uvedené v odseku 1 písm. a) až e) cit. zákona rozhoduje minister na základe odporúčania rady fondu, a to formou písomného rozhodnutia o poskytnutí podpory. Odporúčanie rady fondu nie je potrebné pred rozhodnutím o poskytnutí podpory podľa odseku 1 písm. d) a e). Minister menuje komisiu pre súťaž malých projektov – Zelené projekty, ktorá predkladá Rade environmentálnych projektov – REP na posúdenie návrh pridelenia dotácií. Výber projektov odporučených REP sa predkladá na schválenie ministromi.
MŠ	Výnos Ministerstva školstva Slovenskej republiky z 29. marca 2004 č. CD 2004-4824/9567-1:sekr. o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva školstva Slovenskej republiky v znení neskorších predpisov a Smernica č. 13/2004-I z 25. mája 2004 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti Ministerstva školstva Slovenskej republiky (okrem toho ešte: Podmienky finančnej podpory práce s deťmi a mládežou na roky 2004 až 2007, Usmernenie Ministerstva školstva Slovenskej republiky k predkladaniu žiadostí o poskytnutie dotácie na realizáciu projektov rozvoja športu v roku 2006, Vyhlásenie podmienok grantového programu pre financovanie projektov environmentálnej výchovy a vzdelávania Enviroprojekt 2005 a iné	O poskytnutí finančných prostriedkov pre občianske združenia, nadácie a podobné organizácie rozhoduje minister školstva na návrh komisií pre hodnotenie žiadostí o dotácie. Komisie sa riadia štatútom a predložené žiadosti posudzujú na základe splnenia podmienok a kritérií na pridelenie finančných prostriedkov zverejnených na internetovej stránke MŠ SR.
MK	Ministerstvo kultúry Slovenskej republiky poskytuje finančné prostriedky v súlade s Výnosom MK SR z 29. apríla 2004 č. MK-480/2004-1 o poskytovaní dotácií v pôsobnosti MK SR a metodickými pokynmi príslušného podprogramu na daný rok. V zmysle § 1 ods. 2 výnosu je možné dotáciu poskytnúť širokému okruhu žiadateľov, nielen neziskovým organizáciám.	O pridelení dotácie rozhoduje minister kultúry na návrh grantovej komisie, ktorá je ustanovená pre každý podprogram. Postavenie, úlohy, zloženie, činnosť a spôsob rokovania komisií upravuje Organizačný a rokovací poriadok komisií programov Grantového systému MK SR č. MK - 972/2005 - 110/1612. Ani v tomto prípade nie sú osobitne ustanovené postupy pre neziskové organizácie.

Zdroj: odpovede štátnych inštitúcií na žiadosti o informácie, prieskum internetových zdrojov v 09-10/2005

PRÍLOHA 2

Inštitúcia	Prioritné oblasti podpory	Cieľové skupiny podpory
MH SR	Nie sú špecifikované, v budúcnosti ich však plánujeme definovať.	Dotácie sú poskytované občianskym združeniam založeným na ochranu spotrebiteľa presne špecifikované v zákone o ochrane spotrebiteľa.
MP SR	Dotácie sa poskytujú na tieto oblasti: a) oblasť ochrany prírody v pôsobnosti ministerstva na zachovanie genofondov živočíchov a rastlín v prírode a drobných domácich zvierat, b) opatrenia týkajúce sa ochrany zdravia zvierat, c) využívanie aktivít vo voľnom čase a prípravu mladej generácie na budúce poslanie v registrovaných záujmových krúžkoch mladých chovateľov a pestovateľov, potravinárov, lesníkov a poľovníkov v združeniach, d) výchovno-vzdelávacie aktivity pre deti, mládež a širokú verejnosť v oblasti poľnohospodárstva a lesného hospodárstva, e) činnosti v oblasti vedy, výskumu a vzdelávania na výchovu poradcov biologickej ochrany rastlín, f) poradenstvo pre roľníkov, podnikateľov hospodáriacich na pôde a neštátnych vlastníkov lesov, g) prezentáciu potravín, vrátane tradičných, ovocia a zeleniny domáceho pôvodu, h) usporiadanie medzinárodných konferencií o potravinárstve, poľnohospodárstve, lesníctve a poľovníctve, i) ochranu a rozvoj prírodného, historického a kultúrneho dedičstva a v oblasti vidieckeho turizmu.	Cieľové skupiny dotačnej podpory sú: a) občianske združenia, b) nadácie alebo záujmové združenia právnických osôb, ktoré sú právnickou osobou, c) neziskové organizácie poskytujúcej všeobecne prospešné služby.
MZV SR	Dotáciu možno poskytnúť na účely: a) vypracovania nezávislých odborných analýz kľúčových otázok medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky, b) vydávania odborných periodických i neperiodických publikácií, ktoré prispievajú k prehĺbeniu poznania v oblasti medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky a slúžia ako zdroj kvalifikovaných informácií pre verejnosť, c) organizácie odborných a verejno-vzdelávacích podujatí s tematikou medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky Slovenskej republiky, d) úhrady účastníckych poplatkov na odborných a vedeckých konferenciách a študijných pobytoch s tematikou medzinárodných vzťahov a zahraničnej politiky.	a) občianske združenia, b) nadácie, c) záujmové združenia právnických osôb, ktoré sú právnickými osobami, d) neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, e) fyzické osoby, f) právnické osoby – podnikatelia
MS SR	Neuvádza	Združenie sudcov Slovenska
MV SR	Súčasnú priority a oblasti podpory občianskych združení, nadácií a podobných organizácií v roku 2005 sú obsiahnuté vo Výnose Ministerstva vnútra z 15. novembra 2004 č. 207-2004/02491 o poskytovaní dotácií Ministerstva vnútra Slovenskej republiky a zabezpečenie ďalšieho rozvoja masového a výkonnostného športu v rámci Únie telovýchovných organizácií polície (UNITOP).	Dotáciu na účely podľa odsekov 1 a 2 cit. výnosu MV SR možno poskytnúť a) občianskemu združeniu, b) nadácii, c) záujmovému združeniu právnických osôb, ktoré je právnickou osobou, d) neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby, ak zabezpečujú činnosť vo vecnej pôsobnosti ministerstva definovanú v cit. výnose.
MZ SR	Dotácia sa môže poskytnúť najmä na podporu aktivít v oblasti poskytovania zdravotnej starostlivosti, národných programov podpory zdravia a humanitárnej pomoci. Dotáciu možno poskytnúť najmä na a) osobitne finančne náročnú zdravotnú starostlivosť, ktorá nie je dostatočne financovaná prostredníctvom zdravotných poisťovní, projekty poskytovania zdravotnej starostlivosti, zdravotných služieb, skvalitnenia podmienok života občanov, ktorým sa	Dotáciu zo štátneho rozpočtu z výťažku lotérií možno poskytnúť zriaďovateľovi, ktorým môže byť a) obec, b) vyšší územný celok, c) občianske združenie, d) nadácia, e) neinvestičný fond, f) záujmové združenie právnických osôb

	<p>poskytuje starostlivosť v zdravotníckych zariadeniach a zariadeniach poskytujúcich zdravotné služby (paliatívna starostlivosť), rekondičné pobyty pre hemofilikov do 15 rokov, doliečovacie akcie pre deti do 15 rokov,</p> <p>b) preventívne programy, národný diabetologický program, skriningové vyšetrenie sluchu novorodencov, skrining kongenitálnej fenylketonúrie a hypotyreózy, program prevencie onkologických ochorení, programy zamerané na efektívne využitie zvyškov zraku u oôsb so zrakovým postihnutím,</p> <p>c) liečebné programy liečby toxikovaných pacientov, metadonovú liečbu, paliatívnu a hospicovú starostlivosť, liečbu onkologických ochorení, liečbu pacientov s cystickou fibrózou, liečbu kardiovaskulárnych ochorení, totálne endoprotézy bederných a kolenných zhybov, očné šošovky, neurochirurgické výkony, spondylochirurgické operácie s použitím fixátorov chrčtice.</p> <p>Dotáciu možno poskytnúť najmä na tieto projekty:</p> <p>a) vzdelávacie programy v zdravotníctve,</p> <p>b) dobudovanie špičkových pracovísk v Slovenskej republike vrátane overovania a aplikácie nových alebo zdokonalených diagnostických a liečebných metód, postupov a ostatných výsledkov výskumu a vývoja na zdravotníckej účely,</p> <p>c) podpora vydavateľskej činnosti v oblasti zdravotníctva,</p> <p>d) osвета v zdravotníctve,</p> <p>e) protidrogové aktivity,</p> <p>f) rekondično–rehabilitačné pobyty pre hemofilikov,</p> <p>g) doliečovacie akcie pre deti do 15 rokov,</p> <p>h) spolufinancovanie preventívnych, mimoriadne finančne náročných výkonov,</p> <p>i) spolufinancovanie liečebných programov.</p>	<p>g) nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby,</p> <p>h) registrovaná cirkev alebo náboženská spoločnosť,</p> <p>i) právnická osoba a samostatne zárobkovo činná fyzická osoba.</p>
MO SR	<p>Dotáciu občianskemu združeniu možno poskytnúť na zabezpečovanie činností súvisiacich s pôsobnosťou ministerstva na účely</p> <p>a) vlasteneckej výchovy občanov a zvyšovania ich zodpovednosti za obranu a bezpečnosť Slovenskej republiky,</p> <p>b) zvyšovania fyzickej pripravenosti občanov na plnenie brannej povinnosti,</p> <p>c) informovania verejnosti o Severoatlantickej aliancii a Európskej únii,</p> <p>d) prezentácie ozbrojených síl Slovenskej republiky,</p> <p>e) ochrany a rozvoja historického a kultúrneho dedičstva so zameraním na vojenské dejiny,</p> <p>f) mierových iniciatív, dodržiavania ľudských a občianskych práv a slobôd,</p> <p>g) úhrady členského príspevku v medzinárodnej organizácii odborne zameranej na ozbrojené sily,</p> <p>h) podpory programov rozvoja kultúrnych, spoločenských a sociálnych záujmov profesionálnych vojakov, vojakov v zálohe a vojnových veteránov.</p>	Občianske združenia
ÚV SR	<p>Kancelária podpredsedu vlády SR (PPVL): Dotácie (z výťažku z lotérii) na podporu menšinovej kultúrnej politiky možno poskytnúť na financovanie:</p> <p>a. edičnej činnosti v jazyku národnostných menšín,</p> <p>b. aktivít menšinových divadiel a ľudovumeleckých súborov v jazyku národnostných menšín,</p> <p>c. aktivít kultúrnych a cirkevných inštitúcií,</p> <p>d. obnovy kultúrnych, cirkevných a školských objektov,</p> <p>e. obnovy historických pamiatok,</p> <p>f. záujmovej činnosti národnostných menšín,</p>	<p>USVRK: obec, VÚC, nezisková organizácia, nadácia, občianske združenie, záujmové združenie právnických osôb.</p> <p>PPVL, USVRK: Dotácie z výťažku z lotérii možno poskytnúť</p> <p>a) obci,</p> <p>b) vyššiemu územnému celku,</p> <p>c) občianskemu združeniu,</p>

	<p>g. športových a kultúrnych aktivít národnostných menšín, h. vzdelávacích projektov v jazyku národnostných menšín.</p> <p>USVPRK: Dotácie na sociálne a kultúrne potreby rómskej komunity z výt'azku z lotérií možno poskytnúť na financovanie</p> <p>a. projektov v súlade s prioritami vlády Slovenskej republiky (ďalej len "vláda") vo vzťahu k rómskych komunitám, b. na riešenie akútnych havarijných situácií.</p> <p>Generálny sekretariát pre zahraničných Slovákov: Dotácie na aktivity zahraničných Slovákov možno poskytnúť na financovanie kultúry, školstva, vzdelávania, na podporu informačno-dokumentačnej, vedecko-výskumnej, edičnej, spoločenskej, spolkovej, humanitárnej činnosti a iných oblastí.</p> <p>Dotácie z rozpočtovej rezervy predsedu vlády možno poskytnúť najmä na financovanie výdavkov</p> <p>a. spojených s riešením naliehavých úloh a potrieb celoslovenského významu, b. spojených s pobytom zahraničných hostí predsedu vlády vrátane darov pre nich, c. na dobročinné účely a humanitnú pomoc.</p> <p>USVPRK: Dotácie na spolufinancovanie programov PHARE zameraných na rozvoj národnostných menšín možno poskytnúť na financovanie projektov zameraných na aktivity podporujúce vzájomnú toleranciu a komunikáciu medzi menšinami, najmä medzi rómskou a nerómskou komunitou, rozvoj kultúry, vzdelanosti, zlepšenie životných podmienok za aktívnej účasti občanov rómskej komunity.</p>	<p>d) nadácii, e) záujmovému združeniu právnických osôb, ak je právnickou osobou, f) neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby, g) registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, h) súkromnej škole, i) vydavateľstvu.</p> <p>GSZS: spolky a organizácie zahraničných Slovákov, ich registrované cirkvi a náboženské spoločnosti a aj fyzické osoby - Slováci žijúci v zahraničí.</p> <p>Dotácie z rozpočtovej rezervy predsedu vlády možno poskytnúť právnickým osobám a fyzickým osobám najmä na financovanie výnosom definovaných výdavkov.</p> <p>USVPRK: Dotácie na spolufinancovanie programov PHARE možno poskytnúť:</p> <p>a. obci, b. vyššiemu územnému, c. občianskemu združeniu, d. nadácii, e. záujmovému združeniu právnických osôb, ak je právnickou osobou, f. neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby.</p>
SAV	<p>a) do vied o neživej prírode, b) do vied o živej prírode a chemických vied, c) do vied o spoločnosti a kultúre</p>	<p>OZ z vedných oblastí a, b, c. Predstavujú ich vedecké spoločnosti, ktorých v Rade vedeckých spoločností pri SAV je evidovaných 50 s počtom členov cca 10000.</p>
MPSVR SR	<p>A. Priority pre občianske združenia: a) prekonávanie sociálnych dôsledkov občanov so zdravotným postihnutím, najmä na rekondično-integračné pobyty, b) vzdelávacie aktivity zamerané na oblasť sociálnych služieb a poradenstva, c) vydávanie časopisov, d) úhrada členských príspevkov v medzinárodných organizáciách.</p> <p>Priority B: dotácie z rozdelenia výt'azku lotérií alebo iných podobných hier možno poskytnúť na financovanie a) sociálnej práce v prirodzenom rodinnom prostredí dieťaťa, b) pomoci deťom po skončení náhradnej výchovy po 18. roku veku v procese adaptácie dieťaťa na samostatný život, c) skvalitňovania funkčnosti existujúcich zariadení sociálnych služieb, najmä domov dôchodcov a domov sociálnych služieb, d) zavádzania nových foriem sociálnych služieb, najmä terénnej práce, chráneného bývania, útulkov, krízových stredísk, denných stacionárov,</p>	<p>Cieľové skupiny A: občianske združenia</p> <p>Cieľové skupiny B: obce, vyššie územné celky, občianske združenia, nadácie a záujmové</p>

	<p>e) podpory sociálneho začlenenia občanov, ktorí sú v hmotnej núdzi alebo v sociálnej núdzi,</p> <p>f) zabezpečovania terénnych sociálnych služieb a tvorbu funkčných komunitných sietí sociálnej pomoci,</p> <p>g) projektov dlhodobej starostlivosti v rámci sociálnej medicíny pri realizácii spoločného programu ministerstva a Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky,</p> <p>h) osvety reformy sociálneho systému v Slovenskej republike.</p>	<p>zduženia právnických osôb, neziskové organizácie poskytujúce všeobecne prospešné služby, registrované cirkvi alebo náboženské spoločnosti.</p>
MŽP SR/ Environm entálny fond	<p>Podľa ust. § 4 ods. (2) zákona č.587/2004 Z.z poskytované a použitie prostriedkov fondu musí byť v súlade s prioritami a cieľmi stratégie štátnej environmentálnej politiky schválenej vládou Slovenskej republiky.</p> <p>A. Dotácie možno poskytnúť na podporu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. činností zameraných na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky, najmä v ochrane ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme, ochrane a využívaní vôd, rozvoji odpadového hospodárstva a v ochrane prírody a krajiny, 2. prieskumu, výskumu a vývoja zameraného na zisťovanie a zlepšenie stavu životného prostredia, 3. environmentálnej výchovy, vzdelávania a propagácie, 4. riešenia mimoriadne závažnej environmentálnej situácie, <p>B. Úvery možno poskytnúť na podporu</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. činností zameraných na dosiahnutie cieľov štátnej environmentálnej politiky, najmä v ochrane ovzdušia a ozónovej vrstvy Zeme, ochrane a využívaní vôd, rozvoji odpadového hospodárstva a v ochrane prírody a krajiny, 2. riešenia mimoriadne závažnej environmentálnej situácie. 	<p>Cieľové skupiny A: Podľa ust. § 2 ods. (1) písm. c) zákona č. 587/2004 Z.z. podpora formou dotácie sa môže poskytnúť: právnickej osobe, ktorá nepodniká, obci, samosprávnemu kraju, príspevkovej organizácii, občianskemu združeniu, záujmovému združeniu právnických osôb, nadácii, neinvestičnému fondu alebo neziskovej organizácii poskytujúcej verejnoprospešné služby s environmentálnym zameraním alebo registrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti.</p> <p>Cieľové skupiny B: Podľa ust. § 2 ods. (3) písm. b) zákona č. 587/2004 Z.z. podpora formou úveru sa môže poskytnúť:právnickej osobe, ktorá nepodniká, obci, samosprávnemu kraju, príspevkovej organizácii, občianskemu združeniu, záujmovému združeniu právnických osôb, nadácii, neinvestičnému fondu alebo neziskovej organizácii poskytujúcej verejnoprospešné služby s environmentálnym zameraním alebo registrovanej cirkvi a náboženskej spoločnosti</p>
MŠ SR	<p>Dotáciu možno poskytnúť na financovanie aktivít v príslušnom rozpočtovom roku na základe žiadosti v týchto oblastiach:</p> <ol style="list-style-type: none"> a) výchova a vzdelávanie, b) využívanie voľného času detí a mládeže, c) vydávanie odborných časopisov a publikácií v oblastiach pôsobnosti ministerstva, d) výchova k ochrane a zveľaďovaniu životného prostredia, e) výchovné programy zamerané na predchádzanie užívaniu omamných a psychotropných látok, f) výchova k poznávaniu historického a kultúrneho dedičstva Slovenskej republiky, g) rozvoj telesnej kultúry, h) iné aktivity patriace do pôsobnosti ministerstva podľa osobitných predpisov. 	<p>Dotáciu možno poskytnúť</p> <ol style="list-style-type: none"> a) občianskemu združeniu, b) nadácii a záujmovému združeniu právnických osôb, ak majú právnu subjektivitu, c) neziskovej organizácii poskytujúcej všeobecne prospešné služby, d) registrovanej cirkvi alebo náboženskej spoločnosti, e) právnickej osobe – podnikateľovi, f) fyzickej osobe.
MK SR	<p>Podľa § 1 ods. 1 výnosu dotáciu možno poskytnúť na účely realizácie projektov z oblastí</p> <ol style="list-style-type: none"> a) tvorby a šírenia kultúrnych hodnôt, b) ochrany a rozvoja kultúrneho dedičstva, c) zahraničných kultúrnych aktivít a medzinárodných kultúrnych aktivít celoslovenského významu, d) kultúrnej tvorivosti a voľnočasových kultúrnych aktivít, e) vzdelávacích programov v kultúre, f) rozvoja kultúry národnostných menšín, g) kultúrnych aktivít niektorých skupín obyvateľstva. <p>O dotáciu možno žiadať v rámci týchto programov: (pozri v maili od Salajová Slavomíra)</p>	<p>Cieľové skupiny pre pridelovanie dotácií sú determinované iba účelom na ktorý je možné dotáciu poskytnúť.</p>

Zdroj: odpovede štátnych inštitúcií na žiadosti o informácie, prieskum internetových zdrojov v 09-10/2005